

# EAEKO DEMOKRAZIA PATRIARKALA:

LAN ORDAINDUA, LAN EZ ORDAINDUA,  
ONGIZATE ERREGIMENA ETA EREMU SOZIO-POLITIKOA.

- LABURPENA



JULE GOIKOETXEA  
NORA MIRALLES  
ESTITXU GARAI  
LORE ETXEBERRIA

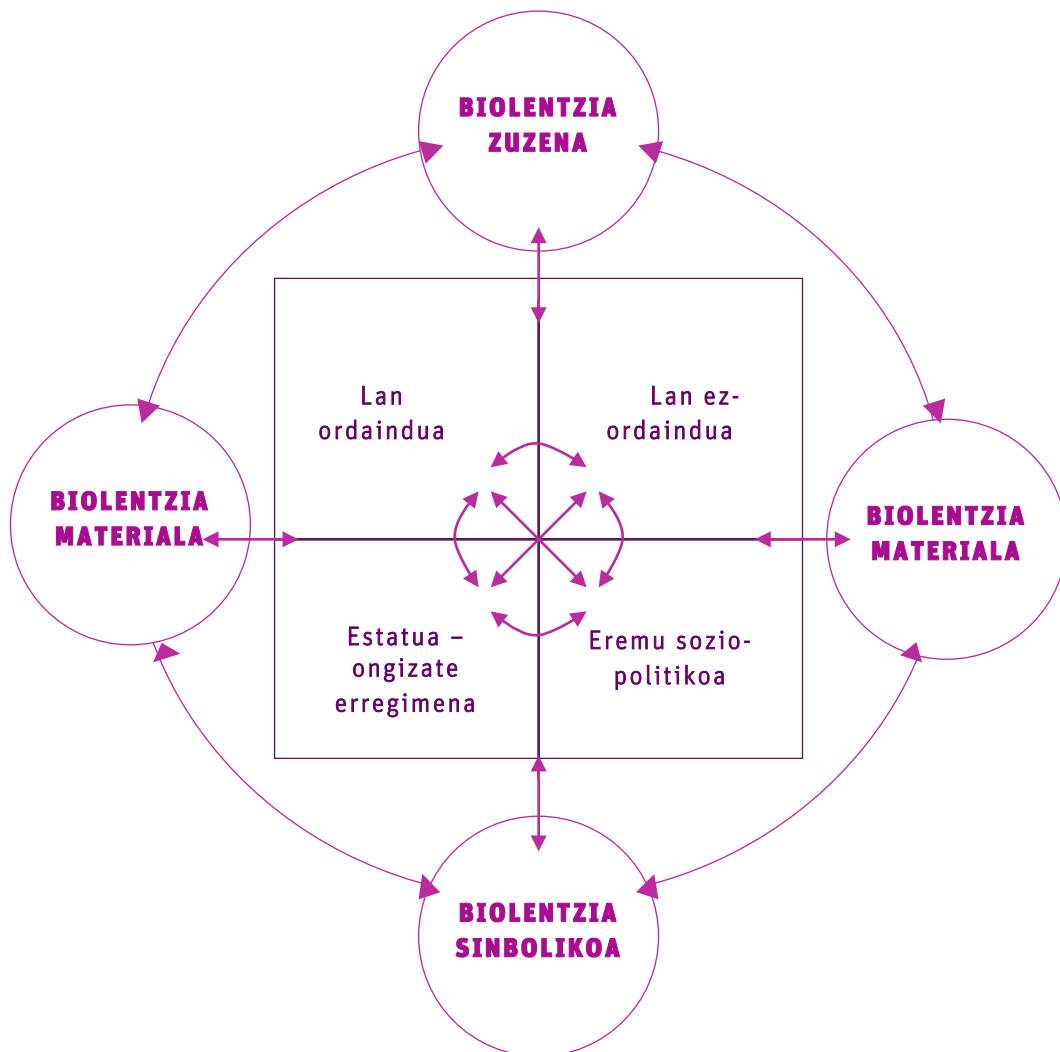
# SARRERA

Lan honek patriarkatuaren dimentsio ezberdinetako birsortze mekanismoak, egiturak eta eragileak kontzeptualizatzea, operazionalizatzea eta ezaugarritzea du helburu. Zehazki, nola birsortzen den patriarkatua EAEn, zer ezaugarri dituen eta zer ondorio bertan bizi diren emakumeen ongizatean, boteretzean eta demokratizazioan. Arloka saiakera ezberdinak egin diren arren, ez dago dimentsio horiek eta euren ondorioak modu bateratuan ikertu dituen aurrekaririk, eta hori da, hain zuzen ere, ikerketa honen berrikuntza nagusia.

Hau da EAEko patriarkatua aztertzeko proposatzen dugun egitura analitikoa:

- (a) Patriarkatua dimentsio ezberdinetan destolestu.
- (b) Dimentsio bakoitzeko biolentzia sinbolikoa eta materiala, horien birsortze mekanismoak aztertu eta haien arteko erlazioak zehaztu.

## 1. GRAFIKOA: PATRIARKATUAREN BIRSORTZE MEKANISMOAK ETA DIMENTSIONAK



## I. Helburuak eta hipotesiak:

- 1. Helburua:** EAEko patriarkalizazioa neurtu eta ezaugarrituko dugu, eta Europako beste herrialde eta ongizate erregimenekin alderatuz EAEko ongizate erregimena definituko dugu; horrek duen (des)merkantilizazio eta batez ere (des)familiarizazio maila kontuan hartuta. **Hipotesiak:** **a)** EAEk erregimen mediterraneanarra du, desfamiliarizazio txikien eragiten duen erregimena. **b)** Despatriarkalizazioak desmerkantilizazioa eta desfamiliarizazioa behar ditu. **c)** Patriarkalizazioa neurtzeko, kapital ezberdinen neurketa egin behar da. **d)** Diferentzia sexuala ardatz bezala hartuta EAEko estratifikazio sozialean alde nabarmenak topatuko ditugu emakume eta gizonen kapital ekonomiko, sozial nahiz sinbolikoaren birbanaketari dagokionez.
- 2. Helburua:** Patriarkatuaren birsortze mekanismoak aztertzea lau dimentsioetan: erlazio patriarkalak lan ordainduan, lan ez ordainduan, estatuan (ongizate erregimena) eta eremu sozio-politikoan. **Hipotesiak:** **a)** Dimentsio bakoitzean lortutako kapital ekonomiko, kultural, sozial eta sinbolikoak beste eremuetako kapitalak handitzen ditu. **b)** Emakume eta gizonen arteko desberdintasuna kapitalen arteko desberdintasuna da, kapital sinbolikoa barne.
- 3. Helburua:** Proposamen pragmatikoa egitea EAEko despatriarkalizazioa abiatzeko eta demokratizazioa zabaltzeko. Ondorioetan garatu dugu azken helburu hau.

### **1.Helburua: EAEko ongizate erregimena eta kapitalen teoria**

#### ***Merkantilizazioa eta familiarizazioa***

Ongizate Estatu Keynesiar Nazioanala fordismo garaian hasi zen zabaltzen eta II. Mundu Gerratearen ondoren irmotuko da, sistema produktibo kapitalista batean berdintasun politikoa berdintasun sozio-ekonomikorik gabe ezinezkoa zela zioen marko diskurtsibo europarraren bidez. Ongizate Estatuak kapitalismo zehatz baten egitura politikoa dira. Ongizate Estatuaren zeregina da kapitalismoak sistema sozialetik kanporatzen dituenak berriro barneratzea, kapitalismoaren funtzionamendua bermatuz. Barneratze horren arabera *merkantilizazio* eta *desmerkantilizazio* maila ezberdinak lortzen dira. Merkatuak kanporatzen dituen horiek eta, beraz, bizitzeko baliabiderik ez duten horiek gizartean barneratuko dira maila batean edo bestean, herrialde bakoitzak duen ongizate erregimenaren arabera. Norbanakoak bere lan indarra saldu ezin badu, ongizate erregimenak baliabideak emango dizkio (teorikoki) bergizarteratu ahal izateko. Estatuaren edo erakunde publikoen gizarte-barneraketa hori integrala baldin bada, orduan lan indarra saldu ezin duen horrek bizi kalitate duina izango du, eta, beraz, bizitzaren *merkantilizazio* maila murriztuko du eta estatu edo ongizate erregimen horren *desmerkantilizazio* maila handia dela esango dugu. Aldiz, bizi kalitate on bat lortzeko, lan indarra ezinbestean saldu behar badu norbanakoak, gizarte horrek duen

*merkantilizazio* maila oso handia dela esango dugu eta gizarte horrek dituen erakunde publikoen gaitasuna ongizatea bermatzeko murrizta dela esango dugu.

Baina, gure demokrazia liberalak ez dira soilik kapitalistak, patriarkalak ere badira. Geure gizarte patriarkaletan gizonak, bizi ahal izateko, beren lan indarra saldu behar izan dute; emakumeek berriz, gutxieneko bizi baldintzak lortu ahal izateko, alegia, diru-sarrerak, eskubideak eta ongizatea lortzeko, merkatuari saldu baino, edo saltzeaz gain, gizon bati eta betirako saldu behar izan zataizkio. Gizonak, gizarte liberaletan, merkatuaren eta kontratu sozialaren bidez funtzionatu izan dute, subjektu gisa alegia, emakumeak berriz, kontratu sexualaren bidez, objektu gisa biziraun behar izan dute.

Iraultza industrial eta gero, mobilizazio jarraituari esker, eta bi Mundu Gerrateren ondorioz, emakumeak lan merkatuan sartzen hasiko dira masiboki. Merkantilizazio prozesuan sartzeak independentzia ekonomikoa ahalbidetu izan die emakume askori, gizonetik independentzia lortze bidean, hau da, *desfamiliarizazioa* lortze bidean, nahiz eta *merkantilizazioak* beste esklabutza mota bat sor dezakeen (ikerketa honetan jorratuko ez duguna). Hortaz, *familiarizazioaren* kontzeptuak emakumeek gizonenganako (haien soldatekiko, eskubideekiko edo kapitalekiko) duten dependentzia neurtzen du, gizarte patriarkalak emakumei derrigorrez ezarritako dependentzia hori. Hau da, gizarte kapitalistek *merkantilizazioa* (merkantilizazio mota bat) ezartzen dute, gizarte patriarkal modernoek, *familiarizazioa*. Biak uztartu beharko dira gizarte patriarkal kapitalistetan. Hortaz, *desfamiliarizazioa* ere neurtu nahi dugu, hori baita emakumeek gizonenganako duten independentzia maila emango diguna, eta, beraz, ongizate maila, ardatz horri dagokionez.

Hori da ikerketa honetan interesatzen zaigun puntuetako bat: zer nolako *desfamiliarizazioa* dago EAEn, Europako beste herrialdeekin alderatuta?

EAEko demokratizazioa zabaltzeko, emakumeen *desfamiliarizazioa merkantilizazio* prozesutik at egin beharko litzateke, baina ikusiko dugu EAEko ongizate erregimena dela eta, emakumeen *desfamiliarizazioa merkantilizazioaren* bidez lortzen dela sarri baina ez kasu guztietan, askotan emakumeen *merkantilizazioak* ez baitakar emakumeen *desfamiliarizazioa, merkantilizazioak* ez duelako ongizaterik ziurtatzen (soldata duina, etxebizitza, erabakimena, hezkuntza, osasuna, autonomia, parte-hartzea...) egungo gizarte neoliberaletan.

Demokraziaren kalitatea bere patriarkalizazio mailaren arabera da eta ez soilik haren pribatizazio, finantziarizazio eta *merkantilizazio* mailaren arabera. Patriarkalizazioaren aldagai nagusienetakoa *familiarizazio* maila da, beraz, EAEko patriarkalizazioa aztertu ahal izateko (eta, ondorioz, demokraziaren kalitatea) emakumeen *desmerkantilizazio* mailaz gain *desfamiliarizazio* maila ere neurtu behar da, eta *desfamiliarizazio* horrek emakumeek duten kapital kultural, ekonomiko, sozial eta sinbolikoarekin duen lotura. *Desmerkantilizazioak* eta *desfamiliarizazioak* demokratizazioa sustatzen dutela diogu, izan ere, kapitalak berdintzen dituztelako, hots, populazioaren osasuna, hezkuntza, prestigioa, diru-sarrerak eta, oro har, *gaitasun publiko-politiko*a berdintzen baitituzte (Goikoetxea, 2017b).

Ondorioz, hurrengo aldagai eta kontzeptuak aztertu edo neurtuko ditugu:

<b>2. TAULA: IKERTUKO DIREN ALDAGAI ETA KONTZEPTUAK:</b>	
-	<i>Merkantilizazio maila eta mota (merkatuarekiko dependentzia maila):</i>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Emakumeek merkatuan duten parte hartze maila (kuantitatiboa)</li> <li>▪ Emakumeek merkatuan duten parte hartze mota (kualitatiboa)</li> </ul>
-	<i>Desmerkantilizazioa</i>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Emakumeek jasotzen dituzten baliabide eta zerbitzu publikoak merkatuan sartzen ez direnean –zenbatek, nortzuk eta nolako baliabide eta zerbitzuak–.</li> </ul>
-	<i>Familiarizazioa (ongizatea lortzeko emakumeen lan ez-ordainduarekiko dagoen dependentzia maila eta mota):</i>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Emakumeek ongizatea lortzeko gizonetikiko (familiako gizonen soldatarekiko, baliabideetikiko) duten dependentzia</li> </ul>
-	<i>Desfamiliarizazioa:</i>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Emakumeek gizonetikiko duten independentzia (materialaren) maila. Prozesu hau, sistema kapitalistetan, bi modutan ematen da: <ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Merkatuaren bidez:</i> emakumeak merkantilizatu. Lehenik, merkantilizazio prozesua aztertu behar da, gero desmerkantilizazioa eman dadin.</li> <li>• <i>Ongizate erregimenaren bidez:</i> geroz eta zerbitzu-egitura-baliabide publiko gehiago, orduan eta desfamiliarizazio eta desmerkantilizazio handiagoa.</li> </ul> </li> </ul>
-	<i>Kapital edo botere ezberdinak:</i>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Kapital ekonomikoa: diru sarrerak eta baliabide materialak (kuantitatiboa).</li> <li>▪ Kapital soziala: giza taldeetan parte-hartzea eta kontaktuak – motak eta jarraitasuna (kuantitatiboa eta kualitatiboa).</li> <li>▪ Kapital kulturala: <ul style="list-style-type: none"> <li>• Gorpuztutako kapital kulturala: gorpuztutako ezagutza, transferiezina (kualitatiboa) (aztertuko da baina ez da neurtuko).</li> <li>• Objektibatutako kapital kulturala: sal daitekeena, kapital ekonomikoa lortzeko (kuantitatiboa).</li> <li>• Erakundetutako kapital kulturala: erakundeek zertifikatutako ezagutza (kuantitatiboa eta kualitatiboa).</li> </ul> </li> <li>▪ Kapital sinbolikoa (kualitatiboa): kapital moduan atzematen ez den kapitala, pentsamendu kategoria positiboen atxikipena - prestigioa eta autoritate sozial, intelektual, politiko eta tradizionalaren oinarri. Biolentzia sinbolikoaren kontrakoa.</li> <li>▪ Biolentzia sinbolikoa: biolentzia moduan atzematen ez den biolentzia, pentsamendu kategoria negatiboen inposizioa, desprestigioa eta desautorizazioa artikulatzen duten kategorizazioak. Subjektu izatetik objektu izateko behar den dispositibo semiotikoa.</li> </ul>
-	<i>Patriarkalizazioa:</i>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Emakume klasearen esplotazioa eta menderakuntza prozesua sistema patriarkaletan</li> </ul>
-	<i>Despatriarkalizazioa:</i>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Emakume klasearen autonomia, burujabetza, ongizatea eta demokratizazio maila handitzen duen prozesua.</li> </ul>

### **Ongizate erregimen motak**

Polanyik erabili zuen estreinakoz (des)merkantilizazio (de-commodification) hitza; Oftek garatu zuen hurrena; ondoren, hiritartasun sozialari buruz jarduteko erabili zuen Marshallek, eta Esping-Andersenek, berriz, ongizate erregimenak sailkatzeko, horiek eskaintzen duten desmerkantilizazio mailaren arabera. Merkantilizazio mailak hauxe erakusten du: zenbateraino dagoen ongizatea merkatuaren mende. Zehatzago, ongizate estatuak zenbateko eskubideak berma ditzakeen merkatu ekonomikotik kanpo. Desmerkantilizazioa aztertu nahi badugu, merkantilizazioa xehatu behar dugu lehenik eta behin, eta horren haritik egingo diegu lehendabiziko kritika demokraziaren, ongizatearen eta merkantilizazioaren kontzeptu patriarkalei (Orloff, 1993, 2001). Hauxe da abiaburua: egungo gizarteetan instituzioen bidez soilik lor daitekeela desmerkantilizazioa era masiboan, eta xede horretarako instituzio behinenak bi direla: estatua (egitura publikoak) eta familia, hau da, emakumeen eta ordaindu gabeko lanen eremua. Beraz, desmerkantilizazio irizpideek gizonen ongizatea baino ez dute neurtzen, izan ere, merkatuaren eta soldataren arteko lotura aztertzen dute, baina herrialde askotan, ordea, emakume asko merkantilizazioaren aurreko egoeran daude (Etxeberria, 2016) edo merkantilizazioak ez die desfamiliarizaziorik ekarri.

Orain arte egindako ikerketetatik ondorioztatu dugu, Europar ongizate erregimenen arteko alderaketan, ez dagoela gizonen musutruk egiten duten lanaren arteko muturreko desberdintasunik, emakumeen artekoa asko aldatzen den bitartean, herrialdeak duen ongizate erregimenaren arabera baita. Horregatik diogu ez dela berdina ongizate estatu mediterranea, kontserbadorea, liberala edo sozial-demokrata edukitzea, simetrikoa edo asimetrikoa, zentralizatua edo deszentralizatua, edo-eta kapitalismo industrial ala finantzari batean txertatua egotea. Horregatik, emakumeen egoera, batez ere langileria klaseko emakumeena, guztiz desberdina da Norvegian, Estatu Batuetan, Britainian, Alemanian, Espainian edo Frantzia.

<b>3. TAULA: EUROPAKO (mendebaldeko) ONGIZATE ERREGIMENEN KOADRO SINPLIFIKATUA</b>		
Erregimen liberala (Erresuma Batua)	Merkantilizazioa: 4tik 4	Familiarizazioa: 2-3 (klase sozio-ekonomikoaren arabera)
Erregimen sozialdemokrata- iparraldekoa (Norvegia, Finlandia, Islandia)	Merkantilizazioa: 4tik 2	Familiarizazioa: 1-2
Erregimen kontserbadorea (Alemania, Frantzia)	Merkantilizazioa: 4tik 3	Familiarizazioa: 3-4
Erregimen mediterranea (Espainia, Italia, Grezia)	Merkantilizazioa: 4tik 3-4	Familiarizazioa: 4

*Oharra: 4ko eskala batean, 4 handiena da eta 1 murriztena.*

Europa iparraldeko ongizate erregimenak (sozial-demokratak ere izendatuak) ez dira gutxieneko biziraupen neurritan oinarritzen eta eskubideak era unibertsean eman izan dituzte, hau da, merkatuarekiko erlazioa ez da ezinbestekoa bizitza duina izateko (hala ere, hori geroz eta zailagoa da azken urteetan bizi dugun pribatizazio prozesu

neoliberalak dela-eta). Ongizate erregimen liberalak kontrakoa dira. Estatuak (erakunde publikoak) txikia izan ohi da eta lan merkatuarekiko harremanaren arabera bitza dute herritarrek. Egungo sistema politiko-ekonomikoan oso zaila da bitza duina izatea lan merkatutik kanpo (eta lan merkatuak ere ez du ziurtatzen), erakunde publikoek ez badituzte eskubideak unibertsalki bermatzen; lan estatusaren arabera bitza baita normalean eskubideak. Estatu liberaletan desmerkantilizazioa oso txikia da, hortaz, ongizate gutxien eskaintzen duten erregimenak dira, eta desfamiliarizazioari dagokionez, diru nahikoa duten emakumeek bakarrik desfamiliarizatu daitezke baldin eta merkantilizazioaren estrategia erabiltzen badute (adibidez, emakumeek lan ez ordaindua egiteari uzten diote norbait kontratatu badezakete). Azkenik, erregimen kontserbadore eta mediterranearrak liberalenak baino merkantilizazio zertxobait txikiagoa dute eta familiarizazio handiagoa. Hau da, hierarkia tradizionalak mantentzearen aldekoak dira, estatuak ez da liberaletan bezain txikia eta korporatismoaren logika jarraitu izan ohi dute, liberaletan ez bezala (Esping-Andersen, 1999). Hortaz, eskubideak lan estatusari lotuak daude baina estatu handiagoa da eta familiarekiko, hau da, emakumeen lan ez ordainduarekiko dependentzia handiagoa dago ongizatea lortzeko. Herrialde kontserbadoreak/korporatibistak eta mediterranearrak katolikoak (katolikoagoak) izan ohi dira, liberalak eta iparraldekoak baino komunitarioagoak (onerako eta txarrerako) eta egitura politikoei dagokionez, sexistagoak, emakumeek egiten duten lan ez ordaindua askoz handiagoa baita beste bi erregimenetan baino. Hortaz, liberalak baino desmerkantilizazio handiagoa dute baina familiarizazio handiagoa.

Ongizate Estatuak, modu eta intentsitate desberdinetan bada ere emakumeek musutruk egiten zituzten zenbait lanen ardurak hartu dutenez, emakumeen bizitzetan transformazio handiagoa eragiten dute gizonengan baino. Gainera, ongizate Estatuak lau tipologiaren konparaketekin ikusten da dimentsio honetan horietako bakoitzak emakumeekiko ondorio diferentzialak dituztela eta gizonekiko orokorrean ez. Hau da, ongizate Estatu sozialdemokratak, *desfamiliarizatorako* politiken bitartez, emakumeek doako lanetan denbora gutxiago jardutea eragiten dute. Gainera, erregimen liberean ez bezala, *desfamiliarizazioa* pribatizazioaren bidez gauzatu ordez ongizate Estatuak lan publikoaren bitartez eragin izan du, hau da, desfamiliarizazioa merkantilizatzen du hein handi batean baina ez nahita nahiez prekarizatu (esan moduan, geroz eta prekarioagoa da merkantilizazio oro Europan). Andersenek orobat erakusten digu Europa iparraldeko ongizate erregimeneak (sozial-demokratak) askoz gehiago boteretzen dituztela emakumeak, erregimen mediterranearek (Espainiak, Italiak, Greziak), kontserbadorek (Alemaniak, Frantziak) eta (neo)liberalek (Erresuma Batuak, Estatu Batuek) baino. Bestela esanda, hiru erregimen-mota horietan, egiturazko sexismoa handiagoa da, eta, emakumeen aldean, gizonak boteretuago daude (hau da, kapital ekonomiko, sozial eta sinboliko handiagoa dute): hala, hiru erregimen horien demokratizazio-maila txikiagoa da (Esping-Andersen, 1999: 66). Europa iparraldeko estatuak bakarrik hartzen dituzte emakumeen desfamiliarizazioa sustatzeko neurri esplizituak, eta, hortaz, emakumeen jabeak eta berdintasuna hauspotu. Europa iparraldeko erregimeneak daukate, besteen aldean, estatu handienak, instituzio eta langile publiko gehien; horregatik, ere, emakume gehiagok hartzen dute parte lan ordainduan, izan ere, estatuak maila handiago batean hartzen du bere gain emakumeek dohainik egin ohi zituzten eginkizun batzuk, hala nola, herrikideen zaintza (Etxeberria, 2016).

Argi utzi nahi dugu sistema kapitalista batek ezin duela demokratizatorik sortu era sostengarri batean. Gizarte (neo)liberalen, hau da, sistema produktibo edo finantzario kapitalista oinarri duten egungo gizarteen premisa oinarritzkoena hurrengo da (Goikoetxea, 2017b): merkatu askearen arabera gobernatu behar ditugu gure bizitzak, merkatu askea baita egia den egitate bakarra (beste guztia ideologia baita). Kapitalaren xedea kapitala birsortu eta metatzea da, eta neoliberalismoarena helburu horren arabera gizarteak gobernatzea eta antolatzea (espazio pribatu eta publikoa zatituz eta merkantilizazio eta finantzariozko prozesuak bizitzako eremu guztietara zabalduz). Ideologia (neoliberal) eta sistema ekonomiko (kapitalista) horrek ez du erdigunean bizitza, ongizatea edo demokrazia, are gehiago, guztiz kontrajarriak dira demokraziaren helburuak eta kapitalaren metaketan oinarritutako sistemek duten helburua, ikusiko dugun bezala.

Ikerketa honen premisetako bat da erakunde publikoek ongizate kolektiboan duten eragina baikorra dela oro har (erakunde pribatuekin alderatuta. Gogoan izan familia ere erakunde bat dela). Erakunde, espazio eta baliabide publikoen zabaltzearen aldekoak gara, horrek gizarte kapitalista eta patriarkalaren logikak zailtzen eta oztopatzen ditu, beti ere, erakunde horiek eragile kapitalista eta patriarkalen eskuetan uzten ez diren heinean. Erakunde publikoen defentsa orokorrak ez du esan nahi gure gustokoak diren ongizate erregimen keynesiarrek, sistema patriarkal eta kapitalista-industrialaren estatu motak baitira, kapitalismo finantzarioa bidean krisian murgildu direnak, erregimen schumpeteriar eta autoritario batean bilakatzeko xedearekin.

Horregatik, ikerketa honetan ez gatz gure proposamen politiko-teorikoak garatzera, baizik eta dauzkagun botere harremanen birsortze mekanismoak aztertzea eta daukagun marko zehatz honek ongizatea zabaltzeko ematen dizkigun zirrikitu guztiak aprobetxatzera. Hortaz, gure proposamenak, ondorioetan garatutako horiek, pragmatikoak izango dira. Hala ere, hasieratik utzi nahi dugu argi gure marko teorikoaren arabera gizonen kapital sinbolikoa, emakumeen biolentzia sinbolikoan oinarritzen dela. Hortaz, gure ikuspuntua ez da “genero konbergentziaren” aldekoa, feminismo liberalak proposatu moduan. Gure helburua demokratizazioaren aldekoa den heinean, klaseen arteko, hau da, gizonen eta emakumeen klaseen arteko kapitalen berdinketak, gizon eta emakumeen desagerpena ekarri behar duela sinisten dugu. Gure ikuspegiaren kontrako posizioek “emakumeak” eta “gizonak” datu biologikotzat hartzen dituzte eta esentzializatu, “emakume” eta “gizon” klase sozio-politiko bezala ulertuz gero, gainontzeko klaseentzako eskatzen dena eskatu behar bailitzateke, alegia, desberdintasunen, eta, beraz, klase horien desagerpena (Goikoetxea, 2017a). Gizona izatea, maskulinoa izatea baita, eta maskulinoa ez dena, femeninoa da. “Emakume” kategoriak ez du zentzurik “gizon” kategoriarekiko kontrajarria ez bada. Eta, kontrajarria da, bata bestea menderatzeko eraikiak baitira, edo hobe esanda, menderakuntza patriarkalaren bidez eraikitzen baitira.

Esan moduan, gure helburuetako bat da, diferentzia sexuala ardatz bezala hartuta estratifikazio sozialean alde nabarmenak topatzea, eta europar mendebaldeko emakumeen arteko ongizate mailen egiturazko diferentzia azaltzea, emakumeen kapital ekonomiko, sozial nahiz sinbolikoaren birbanaketari dagokionez. Orain arte egin ditugun ikerketen arabera (Etxeberria, 2016, Goikoetxea, 2017b), Euskal Autonomia Erkidegoa, *familiarizazio* mailari dagokionez, erregimen mediterranean kokatzen da,



*desfamiliarizatorako* gaitasun urriena duten Estatuekin batera, hots, Italia, Grezia, Portugal eta Espainia.

Kontua da demokraziaz hitz egin nahi bada, emakumeen demokratizazioa aztertu beharko dela. Nola jakingo dugu zeintzuk diren EAeko emakumeen demokratizazioa edo ongizatea handitu eta irmotzen dituzten mekanismo, lege, estrategia eta erakundeak, ez bada emakumeen *desmerkantilizazioa* eta *desfamiliarizazioa* aztertzen, eta, beraz, estatu eta ongizate eredua?

Gizabanako guztien autonomia eta ondorioz berdintasun soziala eta materiala sustatu nahi bada, ezinbestekoa da estatuaren, hau da, egitura publikoen bidez burututako *desfamiliarizazioa* eta *despatriarkalizazioa* erdigunean kokatzea.

Gure premisa nagusietako bat da estatua ez dela, per se, gizartea, komunitatea edo familia baino bortitzagoa, besteak beste, estatua ez delako gauza bat ez subjektu bat. Ondorioz, ez da gaiztoa ez zintzoa. Edozein kasutan, estatua esaten diogun hori (egituren, praktiken, tekniken eta harremanen multzoa) askoz eraginkorrago jardun daiteke indarkeria sortzen eta erreproduzitzen, eta, ondorioz, askoz eraginkorrago jardun daiteke, baita ere, ongizatea, inklusioa eta berdintasuna sortzen (Goikoetxea, 2017a). Ezberdintasun hori, hots, ez soilik estatuari baizik eta objektu sozialen (erakundea, nazioa, herria, langilea, emakumea, zuria, gizona, beltza, gizartea) existentzia erregimenari heltzeko hurbilketa ezberdin hori, benetan da garrantzitsua, gizon-emakume botere harremanak aztertzen ditugunean eta analizatzen dugunean ea botere-harreman horiek nola taxutzen dituzten gizartea, norbanakoak eta komunitateak, eta, beraz, demokrazia (Goikoetxea, 2017b).

## **2. Helburua: Patriarkatuaren birsortze mekanismoak lau dimentsioetan**

Aipatu dugu ongizate erregimenen klasifikazioa komunitateak estatuaren, merkatuaren eta familiaren artean ezartzen duen erlazioaren arabera dela eta horrek eremu publiko eta pribatuaren arteko zatiketa ere baldintzatzen duela gizartearen estratifikazio eta sexismo maila artikulatuz. Baina ardatz horiek ez dute kontuan hartzen biolentzia ezberdinen funtzionamendua, ezta kapitalen arteko erlazioa. Ondorioz, *patriarkalizazio* maila/mota neurtzeko ezinbestekoa da jakitea emakumeen egoera sozioekonomiko-laborala (*merkantilizazioa* eta *familiarizazioarekin* lotua), baina baita egoera sozio-politiko, alegia, espazio publiko-sozialean emakumeen presentzia eta erabakimena zein den.

### ***Patriarkatuaren dimentsioak***

Patriarkatua sei dimentsiotan banatu izan da (Walby, 1998), baina hemen lau dimentsio aztertuko ditugu: erlazio patriarkalak lan ordainduan, lan ez ordainduan, estatuan eta eremu sozialean. Estatua esatean ongizate erregimena barnebildu dugu eta legeak, justizia aparatua, indar polizialak eta hainbat eremu zehatzetako politika publikoak kanpo utzi ditugu. Azkenik, eremu sozialean ez dugu arlo sozial osoa

aztertuko, hau da, ez dugu eremu kultural osoa aintzat hartu, artetik hasi eta jaietaraino. Mugatu egin dugu eta komunikabideetan, alderdi (eta zenbait erakunde) politikoetan, sindikatuetan eta mugimendu sozialetan zentratu gara. Bosgarren eta seigarren dimentsioak, sexualitatea eta emakumeen kontrako gizonen biolentzia zuzena, hurrenez hurren, ez ditugu aztertuko.

Patriarkatuaren dimentsio bakoitzari kapitulu bana eman diogu eta beste maila batean dagoen dimentsio analitiko bat barneratu dugu: biolentzia sinbolikoarena. Erraztasunagatik eta pragmatismoagatik, bigarren kapituluan txertatu dugu biolentzia sinbolikoaren azalpena. Biolentzia sinbolikoaren dimentsio kontzeptuala lan ez ordainduaren kapituluan garatu dugu, baina patriarkatuaren gainontzeko dimentsio guztien argamasa denez, kapitulu guztietan barneratu dugu. Dimentsio guztiek dituzte beste dimentsioak barne, errealitatean batera joan ohi dira, hau da, lan ordainduan ematen den menderakuntza patriarkala ezin da ulertu lan ez ordainduan ematen dena kontuan hartu gabe, baina lan ez ordainduan gertatzen dena ulertzeko biolentzia sinbolikoa zer den ulertu behar da: nola funtzionatzen duen eta zer nolako ondorioak dituen beste ardatzetan, tartean, biolentzia zuzenean; ezin baita ulertu gizonen biolentzia zuzena emakumeen kontra, emakume izateagatik, ez bada emakumeen sozializazioa biolentzia sinboliko patriarkalaren bidez aztertzen, “emakume” kategoria baita hemen gakoa, eta kategoria horren eraketak behar duen biolentzia sinbolikoa.

Aldi berean, ezin dira ulertu lan ordaindua, ez ordaindua eta biolentzia ezberdinek eragiten dituzten menderakuntza patriarkalak eta horien birsortzea, erakunde publikoen eta estatuaren egituraketa sexista ulertu gabe. Estatuaren dimentsioa oso zabala da (gure estatu teoria estrategiko-erlazionalaren arabera; ikus Poulantzas 2014, Jessop 2008, Goikoetxea 2017b), ez dira soilik erakunde publikoak edo estatu aparatuek, nahiz eta gu ongizate erregimenean zentratu, *desfamiliarizazioa* neurtu nahi dugulako.

### ***Biolentzia sinbolikoa***

Ez gara kontzientziaren filosofian mugitzen, are gutxiago marko idealista eta esentzialista batean. Gure markoa sistema dualetik abiatzen da (Walby, 1998), abiatu, ez ailegatu. Bestetik, gure posizio teoriko eta filosofikoa materialista eta estrategiko erlazionala da (Poulantzas, 2014, Lefebvre, 1991, Jessop, 2008). Ez gara luzatuko baina ezinbestekoa da ulertzea menderakuntza erlazioak ezin direla ulertu ez bagara (indar batzuen) koakzioaren eta (arrazoi batzuen) konsentimentuaren arteko dikotomiatik ateratzen. Bourdieuk dioen moduan, koakzio mekanikoaren eta borondatezko subordinazioaren eskematik irten behar gara, botere erlazioak ulertzeko eta menderakuntza sistemak aztertzeko. Biolentzia sinbolikoa ez da kontzientzia kognoszenteen logika jarraituz mamitzen, baizik eta pertzepzio, apreziazio eta ekintza eskemen bidez, habitusa sortzen duten funtzionamendu eskemen bidez. Indar sinbolikoa gorputzetan gauzatzen den indar bat da, ez koakzio fisikoen bidez, baizik eta pertzepzio eta ekintza markoek sortzen dituzten dispositiboek bidez, goitik behera gorputzutako dispositiboak. Indar horiek eraginkorrak dira, hain zuzen ere, ikusgaitzak direlako, geroz eta ikusgaitzagoak, orduan eta eraginkorragoak. Gure mundu fisikoa, sinbolikoki artikulatu eta antolatzen da, gure esperientziak, txikitatik, menderakuntza egitura horiekin (patriarkatua, kapitalismoa, arrazismoa, espezismoa, etab.) dituen

elkarrekintzen bidez. Hurrengo aipamena ikerketa hau irakurtzean kontuan har dadila eskatzen dugu, gure helburuak eta premisak ondo ulertze aldera:

Aunque no me engañe lo más mínimo respecto a mi capacidad para disipar de antemano todos los malentendidos, me gustaría limitarme a prevenir contra los contrasentidos más groseros que se cometen habitualmente a propósito del concepto de violencia simbólica y que tienen siempre por principio una interpretación más o menos reductora del adjetivo «simbólico», utilizado aquí en un sentido que considero riguroso y cuyos fundamentos teóricos he expuesto en un artículo ya antiguo. Al tomar «simbólico» en uno de sus sentidos más comunes, se supone a veces que hacer hincapié en la violencia simbólica es minimizar el papel de la violencia física y (hacer) olvidar que existen mujeres golpeadas, violadas, explotadas, o, peor aún, querer disculpar a los hombres de tal forma de violencia. Cosa que, evidentemente, no es cierta. Al entender «simbólico» como opuesto a real y a efectivo, suponemos que la violencia simbólica sería una violencia puramente «espiritual» y, en definitiva, sin efectos reales. Esta distinción ingenua, típica de un materialismo primario, es lo que la teoría materialista de la economía de los bienes simbólicos, que intento elaborar desde hace muchos años, tiende a destruir, dejando que ocupe su espacio teórico la objetividad de la experiencia subjetiva de las relaciones de dominación (Bourdieu, 2000: 49-50)

Gu ez gara patriarkatuaren produkzioaren baldintza sozialei buruz arituko, patriarkatuaren birsortzearen baldintza sozial eta ekonomikoei buruz baizik. Baina argi utzi nahi dugu gure egitura kognitibo edo diskurtsiboak ez direla ideia multzo bat, idealistek ulertu ohi duten moduan, gure pertzepzio eta sinesmenen egitura diskurtsibo horien produkzioak baldintza sozial eta ekonomiko zehatzak dauzka, guztiz materialak direnak, egitura horien bidez birsortzen baitira objektibatutako botere egiturak. Produkzio edo eraikuntza lan hori ez da ekintza intelektual bat, ez da ideia multzo bat, ez da subjektu arrazional batek libreki aukeratzen duen eraikuntza edo egitura multzo bat, konstruktibismo idealistak proposatzen duen moduan.

Laburbilduz, biolentzia sinbolikoa ez dago kontzientzia engainatuetan, ilustratu beharreko kontzientzia faltsuetan, edo adin txikiko subjektu arrazionalen intelektuan. Biolentzia sinbolikoaren gunea materiala da, gorpuztuta baizik ezin da existitu eta bere existentzia erregimena materialitate esanahiduna da, habitusen bidez garatzen da eta habitus horiek sortu dituzten menderakuntza erlazioak birsortzen ditu, ez ideietan, gorputzean baizik, bizitzeko eran, mundua ikusteko, ulertzeko eta sentitzeko eran, mugitzeko eran, janzteko, erantzuteko, erabakitzeko, borrokatzeko eta hitz egiteko eran. Hortaz, biolentzia sinbolikoa egiturazko konplizitate baten bidez funtzionatzen du, eta ez dago menderakuntza sistema sostengarririk biolentzia sinbolikoan oinarritzen ez denik. Egiturazko subordinazioak biolentzia behar du, baina jasangarria izango bada denboran, biolentzia sinbolikoa izango da oinarria, ez biolentzia fisikoa. Eta biolentzia sinbolikoaren birsortzea biolentzia materialaren bidez egiten da. Biolentzia materiala (kasu honetan, “materiala” hitza ekonomiarekin lotuko dugu, baina ez da materiala den hori guztia ekonomikoa delako, ekonomikoa den oro materiala delako baizik) kapital ekonomikoarekin du zerikusia, baina, berriro ere, kapital ekonomikoaren metaketaren oinarri sozial jasangarria, biolentzia sinbolikoa da eta “sinbolikoa” hitzak materiaren dimentsio semiotikoa esan nahi du. Hortaz, ez gara kausa-efektu logika ilustratu batekin mugitzen (ezta fisika eta mekanika tradizionalak izan duten logika mota, edo matematika tradizionalaren eta zientzia sozial positibista eta enpirizistaren logika

proposizional eta elemental), logika erreproduktiboarekin baizik, eta erreproduktio sozialaren logika performatiboa da, ez proposizionala.

Menderatuen eta menderatzaileen arteko konplizitate (obedientzia gorpuztua) material-sinbolikoa haustea ezinbestekoa da, hori baita menderakuntza sistemak jasangarri egiten dituen gure gisako gizarteetan: kapitalismoan langileria klasea eta klase kapitalistaren artean, patriarkatuan gizon eta emakumeen artean, esklabotzan (berdin Grezia helenistikoan, Erromatar inperioan edo Estatu Batuetako esklabotza erregimenean), esklabuaren eta jauntxoaren artean, erregimen feudalean nekazarien eta nobleen artean (Marx, 1992, Davis, 2016).

Hortaz, ikerketa honetan emakume legitimoen zirkulazio legitimoa sostengatzen duen biolentzia ere aztertuko ditugu (Bourdieu, 2000).

## **IKERKETAREN ONDORIOAK ETA PROPOSAMENAK**

Atal bakoitza aztertutako patriarkatuaren dimentsio bati dagokio. Azken atalak, aldiz, demokratizazioa zabaltzeko estrategia zehatzak mahaiganeraten ditu, arreta ipiniz patriarkatuaren dimentsio epistemologikoan eta, despatriarkalizazioa zenbait eremuetan zabaldu edo abiatzeko estatugintza feminista konsoziazionista eta federala proposatzen ditu. Hala ere, amaierako proposamena ez da proposamen politiko integral bat, baizik eta gauden tokitik eta dauzkagun egitura eta erakundeetatik bihar bertan martxan jar daitezkeen zenbait estrategien proposamena.

### **1. Erlazio patriarkalak lan ordainduan:**

#### ***Pribatizazio eta des-demokratizazio patriarkala***

Lan ordainduak, eta zehazki, eremu produktibo maskulinizatuak, aitortza soziala dauka eta autonomia pertsonala eskaintzen du edo eskaini izan du orain dela gutxi arte. Halako ezaugarriak ez du lan erreproduktiboak, lan ez ordaindua izendatu duguna, ez baita lan “ez ordaindua” erreproduktiboa delako, ezpada emakumeek egiten dutelako, eta, beraz, ikusezina da sozialki. Horrek erlazio zuzena du emakumeek duten lan karga handiagoarekin, gizonak baino gehiago egiten baitute lan, urtean 400 ordu gehiago batz besterik, baina %25-30 bitarte gutxiagoko soldata daukate. Are gehiago, emakume pentsiodunek %43 gutxiagoko saria dute Hego Euskal Herrian.

Azken urteetako pribatizazio prozesuak, sistema kapitalista kudeatzen duen neoliberalismoak burututakoa, xede ezberdinak ditu, horien artean, langileria pobretu eta zehazki emakumeak berriro ere lan ez ordaindura kondenatu. Erakunde publikoen pribatizazioak, hezkuntza, osasungintza eta zerbitzu publikoak barne, emakumeen lan karga handitu eta prekarizazioa irmotzen du. Ongizatea ematea emakumeen esku geratzen da berriro eta neskek eta zerbitzariak duten estatus faltaren bidez egikaritzen da. EAEn ematen ari den pribatizazioa eta prekarizazioa orain arte bezala

jarraitu ezkerro, emakumeen kasuan emango den desmerkantilizazioa ez da erakunde publikoen bidez egingo baizik eta ordaindu gabeko lanaren bidez, orain arte zaintza eta etxeko lanarekin egin moduan. Horrek des-demokratizazioa areagotuko du.

**Pribatizazio prozesuaren aurrean publikazioa da proposatzen duguna: enpresa pribatu handien nazionalizazioa eta zenbait enpresa ertain eta txikien munizipalizazioa ko-gestioaren bidez, eragile publikoen eta antolatutako langileen arteko kudeaketaren bidez.**

Ez da soilik merkantilizazioaren mekanismoak menderakuntza dakarrela (ondo bizitzeko merkatuari saldu behar baitiogu lan indarra), baizik eta erlazio patriarkalek eta kapitalistek mekanismo ezberdinak dituztela, eta horien artean desmerkantilizazioa ere kokatu behar dugu, horrek ere ezberdinduko baitu XX. mendeko kapitalismo industriala XXI. mendeko neoliberalismo autoritario eta finantzariotik, nahiz eta biek merkantilizatu, finantzarizatu eta familiarizatu, emakumeen esplotazioa areagotuz. Ondorioz, mende honetan, familiarizazioaren eta desmerkantilizazioaren bidez ere egikarrituko da prekarizazioa, miseria eta ongizate falta estrukturala EAEn.

Esan dugu, EAEn ematen ari den pribatizazio prozesuaren (Goikoetxea, 2017b) dimentsio patriarkalaren adibide bikaina da jangelekin gertatu dena azken urteetan. Eskoletako jangelak kendu edo esternalizatu dituzte, eta esternalizazioa pribatizazio mota bat da. Helburua: posible irabaztea helburu duten enpresa pribatuen esku uzten da negozio bilakatu umeen eta ikasleen ongizatea bermatu behar zuen mekanismo bat (jangela publikoak – janari osasuntsua). Ondorioz, a) jangelarik gabe geratzen dira eskola asko eta jantoki pribatu batera mugitu behar dira umeak edo etxean bazkaldu behar dute, hau da, emakumeen lan karga igotzen da eta lan ez ordaindua, lehen publikoa zena eta erakunde publikoek eskaintzen zutena emakumeak kontratatuz, orain, emakumeek egiten jarraitzen dute, baina etxean eta kobratu gabe. b) emakumeek lan karga igo eta lan ez ordaindua handiagotzen duten bitartean, enpresa pribatuetako emakume langileek lehen baino gutxiago kobratzen dute (merkantilizazio horrek prekarizazioa dakar, alegia), janari kaskarragoa ematen dute eta horrela etekin handiagoak metatzen dituzte enpresaburuak, gizonak direnak, oro har.

**Publikazio prozesua bihar bertan zabaldu daitekeen prozesua da, horrelako prozesu batean eskola publiko orok (eskola oro publikoa izan beharko lukeela kontuan hartuz) jangela publikoa izan beharko luke, bertan lan egiten duten emakumeek soldata duina irabazi beharko lukete eta umeak eskolan bazkaltzera bultzatu beharko litzateke, emakumeen etxeko lan karga eta lan ez-ordaindua murrizteko.** Horrek demokratizazioa zabaltzen du, jangela publikoek pribatuek baino janari osasuntsuagoa bermatuz gain, umeen eta emakumeen ongizatea handitzen dute ardatz horretan, bai jangelan lan egiten duten emakumeena baita etxeko lanetan eta zaintzan ari direnena.

### ***Lanaldi partzialak***

Enplegu partziala duten hamarretik zortzi emakumeak dira. Lanaldi osoko kontraturik aurkitzen ez dutelako batzuetan, propio besteetan, zaintza lanez arduratzeko. Murrizketak eta eszedentziak hartzen dituzten ia guztiak emakumeak dira (%95).

Gainera, emakumeen diru sarrerek nabarmenki egiten dute behera haurrak izaterakoan. Jaiotza bakoitzarekin, emakumeak bere soldataren %4 galtzen du, aita den gizonezkoak ordea %6 irabazi. Emakumeak pobretzen dira haurrak izatearekin, gizonezkoak aberastu.

Partzialtasun hauek haien gain hartzeak eragiten du, aldez aurretik aipatutako beste arrazoi batzuekin batera, soldata arrakala %25-30ekoa izatea. Baina honetaz gain, kontuan hartu behar dira soldata bonusak ematen dituzten antzintasun urte gutxiago dituztela, beranduago sartzen direlako lan merkatuan edo zaintza lanak egiteagatik hartutako eszedentziak gehiago baitira. Horregatik, ezinbestekoa izango da **kontziliazio politikak aldatzea, eta baimen parekoak emateaz gain, baimen transferiezinak lortzea. Hala ere, transferiezinak izateak arazoak ekar ditzake**, familia askotan emakumeek gutxiago kobratzen dutelako eta gizonen soldata handiagoa den familietan gizonen baimenek etxeko diru sarrerek gutxitu ditzake, hortaz, **kontziliazio politikak ezarritako neurriak derrigorrezkoak izan behar dira eremu pribatuan**, hau da, enpresek ez lukete kontziliazio neurriak aldatzeko erabakimenik izan beharko eta soldata berdina bermatu beharko da baimena hartzen dutenentzat. Horrek esan nahi du lan sektore feminizatuak desagertu behar direla. Kontuan izan emakume asko kaleratuak izaten direla umeak izatean, edo baimenak eskatzean (baimena eskatu eta gero, alegia). **Edozein kontziliazio edo ko-ardura neurrik funtzionatu ahal izateko, soldatak eta enpresen kontratazio politikak ere begi publikoaren pean egon behar dira, hau da, enpresek eta erakunde pribatuek ezin dute nahi dutena egin kontratazioetan, “berdintasun irizpideak” jarraitu beharko dituzte derrigorrez eta baimen transferiezinak ondo funtzionatu ahal izateko, gizonen eta emakumeen arteko soldata arrakala eta kontratu diskriminazioarekin amaitu beharko da** (lanaldi partzialak, etab.), bestela, desberdintasunak birstortu egingo dira nahiz eta kontziliazio edo koresponsabilitate politika ustez egokiak jarri martxan.

**Horretarako zaintza erdigunean jarri beharreko kategoria izango da**, ez irabazi marjina, zaintza erdigunean jartzeak ahalbidetzen baitu bizitza duinaren helburua erdira ekartzea. **Nola egiten da hori? Publifikazio prozesuen eta ahalduz kolektibo estrukturalen bidez: eskola, zerbitzu eta osasungintza publiko ez patriarkalaren bidez eta, jakina, merkatu librearen doktrina irauliz. Horrek gaur egungo legedia aldatzea eskatzen du eta eremu pribatuaren subordinazioa eremu publikoarekiko, lehen hori desagertu arte.** Adibide asko jarri ditugu ikerketan. Ikus proposamen zehatzak behean.

### ***Segregazioa: hezkuntza, formazioa eta lana***

EAEEn goi titulaziodun emakumeen proportzio handia dago, baina oraindik ere sexuen araberako banaketa oso agerikoa da: lautik hiru emakumeak dira osasun zientzietan; aldiz, ingeniartzetan eta arkitekturan, hirutik bakarra. Biolentzia sinbolikoaren bidez egiten da segregazioa hori, ez bakarrik legeen edo biolentzia fisiko eta material-ekonomikoaren bidez. **Sistematikoki eta txikitatik gizarteak emakumeak desanimatzen dituzte haiei ez dagozkien “lanak” eta “jarduerak” ez hartzeko, hau da, “emakume” izateak esan nahi du zuri dagozkizun lan eta jarduera batzuk daudela** (soldata eta oro har kapital ekonomiko eta kultural bat dagokigula) eta zuri, emakume gisa, ez dagozkizun beste lan batzuk daudela, hala nola, ingeniariak,

arkitektoak, zuzendariak edo enplegatzaileak, produktoreak edo gerenteak izatea. Hori sozializazio prozesu patriarkal baten bidez egiten da, **erakunde publikoek eta pribatuek (hala nola, familiak) bermatzen duten sozializazio patriarkala**: hezkuntza curriculuma eta irakasgai guztien edukia, hedabide publikoen sexismo sistematikoa, emakumeen ausentzia erregularra boteregune kultural, sozial, ekonomiko eta politikoetan, sare publikoen politika mediterranearrak eta sexistak eta eremu pribatuan onartu, lagundu eta hauspotzen dituzten praktika patriarkal guztiak barne.

Feminizatutako ikasketa alor guzti horien balio soziala maskulinizatutako alorrek duten balioa baino askoz txikiagoa da, jakina, horretarako eta horregatik daude feminizatuak. **Hortaz, jarduera feminizatuen kapital sinbolikoa handitu behar da, horrek lan segregaziora daramalako. Horretarako hezkuntza curriculuma aldatu behar da**, irizpide komunitarioen arabera eta esku publikoek egin behar dute, ez gaur egun egiten den moduan, non enpresa pribatuek (eta eragile eta editorial pribatuek) eta espainiar erakundeek erabakitzen duten zer jarri curriculumean. Horri gehitu behar zaio aurreko atalean esan duguna eremu pribatuarekiko; **eremu pribatua eta esku pribatuak kanpo geratu behar dira eta kontratazio politikak erakunde publikoen irizpideen arabera egin behar dira: erakunde publikoen irizpideok aritu eta aditu feministek egin behar dituzte prozesu partehartzaileen bidez non mugimendu eta eragile feministek erabakimena izango duten** (egun elkarte, erakunde, mugimendu eta ekimen desberdinetan dauden feminista aritu eta adituei buruz ari gara).

Adibideak jarri ditugu I. Kapituluaren. Esan dugu segregazio horizontalaz eta bertikalaz hitz egiten duela OITk. **Segregazio horizontalak, emakumeentzat jo ohi diren lanpostuetan soldatak kaskarragoak direla adierazi nahi du. Bertikalak berriz kristalezko sabaia ezagunari egiten dio erreferentzia**. Hortaz, bi segregazio horiek hartu behar dira kontuan (gogoan izan kontratazioetan goi karguak gizonak izan ohi direla eta azpikontratetan emakumeak dira gehienagoa). Bestetik, biolentzia sinbolikoaren bertsioa ez dator soilik kanpotik, baizik eta auto-pertzepzioetatik, hau da, emakumeak askoz zorrotzago epaitzen dira kontratatzerakoan, mailaz igotzerakoan nahiz autonomoak direnean. Horregatik hartu behar da kontuan hezkuntza curriculuma eta eremu ezberdinetan (artean, zientzian, ekonomian, politikan, hedabideetan) emakumeek duten ikusgarritasunaren nolakotasuna.

Azkenik, krisitik burua ateratzen ari den perfila gizonezkoarena da berriro ere, 2017ko datuei begiratzen badiegu IRPFaren arrakala urteko 8.397 eurotan kokatu zen. Arrazoietakoa bat segregazio horizontalarena da. Krisi garaian, maskulinizatutako sektoreek atzerakada handia izan zuten baina industrian sortu diren lanpostuak gizonezkoen langabezia murriztu dute, eta, bestetik, emakumeen sektore prekarizatuek egoera horretan jarraitu dute.

### ***Enpresak, erakunde publikoak eta sindikalizazioa***

Ikusi dugun bezala, zerbitzuetan pilatu dira emakume gehienak, edo arlo publikoko erakundeetan edo enpresa txikietan. Horrek eragina du sindikalismo motan, eta sindikalismo tradizionalaren eraginkortasun murriztarekin, etxeko eta zaintza langileekin ikusi dugun moduan. Negoziazio kolektiboa ezinezkoa da praktikan eta horrek, aldi berean, eragin gutxiago du komunikabideetan eta iritzi publikoak eragiteko

ahalmenean, tartean emakumeek egiten dituzten lanen kapital sinboliko urriagoa delako.

**EAEko erakunde publikoek prekaritatea sortzen duten neurriak baztertu behar dituzte, eta zerbitzuen pribatizazioarekin eta azpikontratazioarekin amaitu behar dute.** Balio berbera eta, ondorioz, soldata berdina izan beharko luketen lan asko pribatizatu edo azpikontratatu egin dituzte erakunde publikoek eta jakin badakite sektore hauetako askotan emakumeak direla nagusi (erresidentziak, garbikuntza, eskoletako jantokiak, osasungintza, etab.).

ASADEkoek eta ATH-ELEkoek, hau da, muturreko segregazioa eta prekarizazioa pairatzen duen zaintza eta etxeko langileen arloak, haien sindikatu eta elkarteon bidez, sarritan bildu dira EAEko erakunde eta arduradun publikoekin: **erakunde publikoak sektore horretatik egindako eskakizunak bete behar dituzte** emakume horien ongizatea bermatzeko, demokratizazio prozesua babestuz eta lagunduz. Horretarako **patronalaren irizpideak gaingitu behar dituzte** (ikus pribatizatutako enpresen irabaziak II. Kapituluan). Azkenik, **ikus daiteke enpresek ezartzen dituztela neurri sexistenak eta desdemokratizatzaileenak, erakunde publikoekin alderatuz.**

### ***Lan ordaindua, ez ordaindua eta erakunde publikoen politikak***

Erakunde publikoen esku hartzerik gabe, ezin da gaur eta hemen demokratizazioa zabaldu, are gehiago, erakundeen esku hartzearen eta haiek egiten dituzten politika publikoen despatriarkalizazio prozesurik gabe, ezingo da emakumeen ongizatea handitu eta irmotu. **Hortaz, lan ordainduan eta ez ordainduan ematen diren erlazio patriarkalekin apurtzeko, erakunde publikoek beren praktikak, egiteko moduak, ikusteko moduak eta neurtzeko moduak aldatu beharko dituzte** (ikus aurrerago kritika zehatza neurketa ezberdinen inguruan). **Horrek, gainera, diru publikoaren erabilera ez patriarkala ekarri behar du eta aurrekontuen egituraketa, gauzatze eta ebaluazio feminista bat.**

### ***Soldata diskriminazio patriarkala kategorizazioaren/biolentzia sinbolikoaren bidez***

Lanpostu batzuei izen ezberdina ematen zaie zeregin berberak izan arren (sukaldari eta chef) eta honela, emakumeek gutxiago kobratzen dute haiei atxikitako kategoriak dela medio. Zeharkako diskriminazio haiek detektatzea oso konplikatu da, aparteko ordainketetatik datozelako askotan aldeak. Nola baloratzen da zerk merezi duen plus hori eta nork baloratzen du? **Negoiazio kolektiboetatik etorri beharko lirateke aurrerapausoak baina hauen aterkirik ez duten langileen %75 emakumeak dira.** Eta bestetik, indarrean diren lan erreformak negoiazio kolektiboaren kontrako dispositiboak besterik ez dira, populazioaren ongizatea murriztea dute helburu diru eta kapital gehiago metatzeko era bakarra baita. Hortaz, **ematen ari den prekarizazioa ez da kasualitatea, baizik eta erabaki politiko neoliberal eta patriarkaletan oinarritutako estrategia garbia.**

Esan dugu, patriarkatuaren birsortzea biolentzia sinbolikoaren bidez ere egiten dela marko diskurtsibo zehatzek legitimatzen baitute esplotazioa eta menderakuntza, eta



horietako bat emakumeei eta gizonei emandako ezaugarriak dira, ezaugarriak eta, beraz, eginbeharrak, lan motak, helburuak eta balioak, emakume eta gizonei emandako kapital ekonomiko, kultural, sozial eta sinbolikoaren bidez mamitzen direnak. Horregatik diogu, emakume eta gizon kategoriak klase sozio-politiko eta ekonomikoak operazionalizatzeko kategoriak direla ere. **Sexuen arteko soldata arrakala, biolentzia material zehatz baten adierazle bikaina, ez litzateke epe luzera posible izango biolentzia sinbolikorik gabe.** Alegia, **emakume kategoriak eta hari atxikitako ezaugarri, klasifikazio eta balioak daramaten eduki negatibo guzti horregatik ez balitz. Maskulinoa izatea zer da? Femeninoa ez izatea. Eta, zer da feminitatea? Feminitateak neskametasuna adierazi nahi du** (eratsua, xumea, atsegina izatea, gorputza txikiagotzea, espazio gutxi okupatzea, begirada beherantz mantentzea, irribarre leuna izatea, baimena eskatzea, ahultasuna erakustea, hitz batean, neskametasuna), **emakumeen sinonimo bilakatzen delarik neskametasuna, hori izanik biolentzia materialaren (eta, jakina, biolentzia zuzenaren) oinarri/dimentsio semiotiko eta diskurtsiboa.**

### **Proposamen zehatza lan ordainduan:**

EAEko gehiengo sindikalaren eta gehiengo sindikal horren parte ez diren emakume langileen sindikatu eta elkarteek hurrengo eskatzen dute desdemokratizazioa gelditzeko eta despatriarkalizazio prozesuari ekiteko: **1.200 euroko oinarrizko soldata, 1.080 eurotik beherako pentsiorik ez, DSBERen (RGI) murrizketetan atzera egitea eta %7 igotzea, 35 ordutako lanaldia ezartzea, eta enplegu publiko berria sortzea. Eta, hori guztia, patriarkatua menderakuntza sistema bezala ulertu eta artikulatuko duten klasifikazio eta kategorizazio berriein egitea nahiz eremu horretan ezarritako neurri eta politika guztien ebaluaketa feminista.**

## **2. Erlazio patriarkalak lan ez ordainduan:**

Lan ez ordainduan, eta, oro har, lan ordainduaren eta ez ordainduaren artean dauden desoreka eta erlazio patriarkalak neurtzea ez da erraza, hainbat arrazoi direla medio. Hala ere, bietatik, lan ez ordaindua neurtzea da zailena, eta, horregatik, eremu horretan ditugun datuak elkarrizketekin osatu behar dira, baina haratago, datuak lortzeko marko berriak behar dira eta dauzkagun tresnak findu egin behar dira, botere erlazioen kuantifikazioa eta dimentsio kualitatiboa neurtzeko eta identifikatzeko sistema kontzeptual berriak garatu behar dira. Patriarkatu liberalean lan ez ordaindua identifikatzeko eta neurtzeko aurkitu ditugun zailtasunak zerrendatu ditugu, erakunde publikoek eta eragile ezberdinek kontuan har ditzaten hobetu eta sortu beharreko tresna kuantitatibo eta kontzeptualak (Legarreta, Sagastizabal, Luxan eta Larrañaga elkarrizketatu eta haien iruzkinak jaso ditugu xede horrekin):

### ***Denbora Aurrekontuko Inkestak (DAI)***

Denbora Aurrekontuko Inkestaren (DAI) datuak operatiboagok egin dira azken urteetan baina arazo ezberdinak daude:

**Lehen arazoa da, DAiak ez direla etxeko eta zaintza lanak neurtzeko sortu, beraz, azpitik dauden logikak gatazkatsuak dira. Lan mota horiek neurtzeko propio egindako tresnak behar dira.**

**Bigarren arazoa da, erabilitako denboraren kontzepzioa kronometrikoa dela** (ordu eta minututan neurtzen den denbora). Kontabilizatzeko era bakarra da eta kontabilizatzea da ikustarazteko eta alderaketa egin ahal izateko era bakarra, hau da, jarduera desberdinei eta subjektu desberdinek jarduera bati eskainitako denbora alderatzeko era bakarra (Legarreta eta Sagastizabal, 2018). Hala ere, hemen proposatzen duguna da **aspektu subjektiboak, kudeaketa lana eta mentalki egiten den lana, alegia, ardura kontabilizatzeko irizpideak fintzea.**

**Hirugarren zailtasuna da, DAiek duten lanaren kontzepzio merkantilista, kritika egin zaio sarritan eta lanaren bestelako kontzepzioak barneratzeko beharra azaldu da behin eta berriz feminismotik;** menderakuntza patriarkal liberala ezin baita lan eredu patriarkal eta liberalari egokitutako tresna eta marko berdinekin kritikatu, hain zuzen ere, tresna eta marko patriarkal eta liberalak direlako.

**Laugarren arazoa aldiberekotasuna da:** oso zaila da inkesten bidez aldiberekotasuna azaltzea. Adibidez, zinera bazoaz umeekin, “zinera noa” jarriko duzu, baina, jarduera hori zaintza lana da. Legarreta eta Sagastizabalek, susmoa daukate, DAi-en bitartez gizonak zaintza lanei eskaintzen dieten denbora nolabait sobredimentsionatua dagoela, **emakumeek zaintza lanei eskaintzen dizkieten denbora asko etxeko lanekin ere erabiltzen dutelako.** Umearekin bazaude egun osoan zehar, jarduera bezala ez duzu jarriko “umearekin nago” baizik eta umearekin zaudela egiten dituzun jarduerak ipiniko dituzu. Eustaten DAi-ean bi jarduera aldi berean eginez gero ipintzeko aukera duzu, baina, hiru egiten badituzu ez dago aukerarik eta zein ipintzen duzun lehenago, gizartean jarduera bakoitzak duen aitortzaren eraginpean egongo da. **Duráñen ikerketaren arabera aldiberekotasuna kontutan hartuko bagenu zaintza lana hirukoiztu egingo litzateke. Horren harira, denboraren erabilera asteko egun ezberdinetan neurtu behar da, lanegunak eta jaiak, eta horrekin batera, erritmo ezberdinak.** Goian genion, gizonak hitza gehiagotan hartzen dutela, baina gainera, hizketan, denbora eta espazio handiagoa hartzen dute, tonua ez da emakumeek oro har erabiltzen dutena eta jariora ere mantsoagoa da (tartean, emakumeak behin eta berriz eteten edo mozten dituztelako hitza hartzen dutenean). **Dimentsio guztiak hartu behar dira kontuan aldi berean, erlazio patriarkalen birsortzea aztertzerakoan.**

**Bosgarren arazoa presentzia-ausentzia hirukoitza da:** kontzeptu horrek ez du lanen batuketara ximple bat iradokitzen, baizik eta egunean egiten ditugun jardueren konplexutasuna handitu. Ez da bakarrik **emakumeak lan merkatuan sartzen direnean lan ez ordainduarekin jarraitzen dutela baizik eta merkatuan bertan beste modu batean aritzen direla (kontratu partzialak, bilakaera ez da lineala eta metagarria gizonena bezala etab.).** Horrek eraginak dauzka pentsioetan, lanetik eratorzen diren eskubide eta prestazioetan, etab. Bestalde, eskubide soziopolitikoetan pentsatzen badugu, ez daukate denborarik parte hartze sozio politikorako. Eta hori oso zaila da kuantitatiboki neurtzea. **Biolentzia sinbolikoaren dimentsioa barneratu behar dugu,** hau da, ausentzia-presentzia hirukoitzaren tesian ondorioztatzen da, eta gure elkarrizketatuek garbi adierazi dute, **hiru espazioetan (lan ordaindua, lan ez ordaindua**

eta espazio sozio-politiko) dauden emakumeak errudun sentsazioa eta zama sozial handia dutela, eta gizonak aldiz ez, oso naturalizatua dutela beren espazio merkatua eta militantzia dela, ez zaintza eta etxeko lanak, zeintzuk ez duten kapital sozialik eta sinbolikorik sortzen.

*Etxeko eta zaintza lanak: kontu sateliteak eta erlazioa lan ordainduarekin*

**Etxeko eta zaintza lanen balioa:** etxeko langileek egiten duten lanaren prezioaren batz bestekoaren bitartez jartzen zaio balioa etxeko lanei, alegia, polibalente baten prezioa jartzen da, ez kualifikatu batena, hots, balio baxuena duen lanarena (kontuan izan klasifikazio eta kategorizazioaz esan duguna): **klasifikazio aldaketa proposatzen da.** Bestetik, biolentzia sinboliko patriarkalaren dimentsioa gehitu behar da, DAiak egiten dituztenak, eta oro har, estatistika institutuetan daudenak, gizonak baitira, eta filtratzen dituzten kategoriak beren botere gune horietatik egiten dituzte.

**Aukera kostua:** problematikoa da, emakume bakoitzaren lanak ez du berdina balio eta hierarkiak sortzen dira. **Proposatzen dena da, lan publikoaren batz besteko balioa ezartzea.**

**Zaintza lanen definizioa oso zurruna da:** Ume txikiei edo mendekoak diren nagusiei egiten zaien zaintzaren ekintza konkretua hartzen da kontuan, baina **zaintza ezin da jarduera zehatz eta merkantilizakorren bidez neurtu.** Adibidez: mendekotasunik ez duten helduei egiten zaizkien zaintzak ez dira kontabilizatzen. **Zaintzaren kontzeptualizazioa mailakatzea proposatzen da eta dimentsio anitzak sortzea definizioa zabalduz eta operazionalizazio desberdinak ahalbidetuz (ikus “Balioaren teoriak”).**

**Errutinazko lana eta errutinarik gabekoa (ludikoa eta ez ludikoa):** ez dira zuzenean lotu inkestetatik sortutako datuak eta emakumeek soldatapeko lanetan dituzten ezberdintasunak. Lan batzuen beharrezkotasuna beste batzuen baina handiagoa da, baita jarraipen maila eta errepikapen maila. **Kategoria hauen fintzea eta eremu guztietan barneratzea proposatzen da (lan ordainduan, ez ordainduan, “aisialdian”, espazio sozio-politikoan).** Beste lan batzuk flexibleagoak dira (erosketak, bonbilla aldatu, etab.). Gizonak gehiago inpliketzen dira errutinazkoak ez diren lan horietan, eta errutinazkoak diren horietan, *ludikoetan*, eta hori ez da aldatu azken 20 urteetan.

**Parte hartze publiko eta politikoa:** emakumeen kasuan, ezkontzeak edo bikotearekin bizitzeak eta umeak edukitzeak, haien parte hartze sozio-politiko murrizten du. **Hori da neurtu eta barneratu behar dena lan kargak eta beraz diskriminazio oro neurtzean, hala nola, ongizateaz mintzatzerakoan, parte hartze/erabakimen publiko-politiko demokratizazio orearen oinarria baita.**

**Lan ordaindua eta ez ordaindua:** Emakumeak dira etxeko lanen arduradun nagusia. Adibidez, amatasun bajaren osteko eszedentziak normalean amek hartzen dituzte. Eta ibilbide profesional bat garatzeko orduan hori zigortu egiten da eta **askotan kontziliatzeko daukaten aukera bakarra lan partziala da.** Azken horri zera gehitu behar zaio: gizonen langabezia ez da berdin bizi, oso era negatiboan bizi da, eta, aldiz,

emakumeen kasuan, ez da era berean bizi, batez ere, umeak baldin badituzte. **Emakumeen kasuan, lan ordainduaren etenak edo galerak haien lan ez ordainduaren karga handitzen du**, gizonen kasuan ez. Hortaz, **lan ordainduan ematen den diskriminazioarekin amaitu behar da lan ez ordainduan eragina baitu.**

**Horretarako, enpresen kontratazio politikak publikatu eta lan ez-ordainduaren prestigioa edo kapital sinbolikoa handitu behar da. Sarreran esan moduan, eremu pribatua “Berdintasun Lege” integral eta bereizi berri baten objektu eta xede nagusia izan beharko da eta lege horretan esaten dena bete ezean neurriak hartuko dira erakunde publikoetatik.**

**“Berdintasun Lege” berriek kontuan hartu beharko dituzte egun bizi ditugun eraldaketa sakonak eta koitunturalak.** Emakumeek utzi badiote zerbait egiteari, etxeko lanak egiteari utzi diote, ez zaintza lanak egiteari. Hortaz, feminitatea oraindik ere zaintza lanen eremutik eraikitzen ari da. Are gehiago, zaintzan parte hartzen duten emakumeen denbora igo egin da. Hauek dira Legarreta eta Sagastizabalen (2018) hipotesiak:

*Zahartzaroa* luzatu egin da eta zahartze tasa muturreraino handitu da. Zaharren zaintza emakumeen esku jarraitzen du.

*Amatasuna* intentsiboagoa, zorrotzagoa eta indibidualagoa da. Hori inkestek ez dute neurtzen.

**Hortaz, senideen, bikotekideen, eta, oro har, etxean bizi direnen arteko parekidetasun eza neurtzeko, denboraren erabilerrari dagokionez, adierazle berriak sortu behar dira hurrengo kontuan hartuko dutenak: *aldiberekotasuna, erritmoak, jardueren edukia, jarraitasuna, errepikakortasuna, jardueren kapital sinboliko, ekonomiko, kultural eta soziala.***

*Merkantilizazioa eta desfamiliarizazioa:* inkestek ez dute merkatuaren bidezko esternalizazioaren daturik eskaintzen (merkantilizazioa eta desfamiliarizazioa), ez eta haurtzaindegi zerbitzuena ere, beraz, ezin dira pribatizazioa eta kudeaketa neoliberalak egindako murrizketen eragin guztiak aztertu. **Are gehiago, 1993tik aurrera zaintza lanak handitu dira**, beraz, azken urteetako murrizketek ezin dute igoera hori azaldu, beste faktore batzuk ere badaude. Estatu Espainiarrerako zaintza datuek erakusten dute, **2016an, zaintza lanen %86 familien bitartez egiten dela (emakumeek alegia).** Soilik %14a egiten da familiaratik kanpo eta %14 horretatik %51 merkatu informalearen bitartez (kontraturik gabe) egiten da, %37a zerbitzu publikoen bitartez, %9a komunitatearen bitartez eta %3a zerbitzu pribatu formalaren bitartez (kontratuarekin). Soldata bikoitza duten bikote gazteen %20k etxeko lanetarako “laguntza” ordaindua zuen (2002-2003) eta 2500 edo gehiago kobratzen duten eta bikotea duten emakumeen %87k ere (Legarreta eta Sagastizabal, 2018).

**Proposatzen dena da zaintza erakunde publikoen esku-hartzearen bidez (desfamiliarizazioa) desmerkantilizatzea, familian egiten den ordaindu gabeko zaintza hori guztia, %86, publikatuz: zerbitzu publikoen bidez (desmerkantilizazio tradizionala) edo zaintzaz arduratzen diren emakumeen soldata (publikoa) duinduz**

**eta erregularizatuz (lehenik merkantilizazioa publikatu, ondoren desmerkantilizatzeko).**

**Erakunde publikoak eta ongizate erregimena:** zaintza kontraziklikoa da, krisi ekonomiko garaian etxeko eta zaintza lanek pisu handiagoa hartzen dute eta hazkunde ekonomiko garaietan alderantziz. Horri gehitu behar zaio, krisi garaietan lehen murrizketak berdintasun politiketan eta zerbitzu publikoetan egiten direla eta zerbitzu publikoek egindako lana emakumeen esku geratzen dela (zaintza batez ere, umeak, gaixoak eta zaharrak). *Dependentzia Legeak* argi erakusten du azken hori: **Aldundiek lehen pertsona bat kontratatzen zuten etxeetara joateko (hori %15 eta %30 bitarte murriztu da) edo senide bat kontratatzen zen (emakumea normalean) eta kontratu horiei kotizazioa kendu zitzairen.**

Orain arte ikusitako politika horiek guztiek ongizate erregimen familiarista bati dagozkio, mediterranearra. Ongizate erregimen hori da sexistena, eta, beraz, patriarkatuaren birsortze publikoa eta pribatua errazki ahalbidetzen du, publiko orokorraren kalterako, emakumeak bereziki, eta esku pribatuen onurarako, elite politiko, ekonomiko eta sozialen onurarako, eta horiek gizonen taxututako eliteak dira.

**Proposamena desmerkantilizazioa eta desfamiliarizazioa zabaltzea da. Horretarako bihar bertan martxan jar daitekeen estrategia hurrengoa da: desfamiliarizazioa enpresa pribatuen bidez egin ordez, erakunde publikoen bidez egitea. Aurreko proposamenekin bat etorritz.**

Ulertzeko zergatik egiten duten emakumeek gizonen baino lan gehiago egunero, eta zergatik duten, hala ere, kapital ekonomiko, sozial, kultural eta sinboliko gutxiago, hemen azaldutako ardatz eta dimentsio guztiak hartu behar dira kontuan, eta lan horren nolakotasuna eta menderakuntza zehatz horren birsortze mekanismoak eraldatzeko, ez dira bakarrik adierazle berriak behar, daudenak findu ere egin behar dira. Baina horretarako marko teorikoa ere zabaldu eta findu behar da eta erlazio patriarkalak egitura patriarkalarekin lotu behar dira sistema kontzeptual garatuago batekin, erakunde publikoek eta, zer esanik ez, erakunde eta enpresa pribatuek ez daukaten sistema kontzeptual batekin.

**Proposamena arlo honetan derrigorrezko formazio publiko feminista da (eskola edo formazio moduluen bidez, lantoki orotan eta mugimenduko aritu eta aditu feministekin elkarlanean).**

Behin eta berriz esaten da EAEko azken urteetako demografiaren bilakaerak eta jaiotze-tasa txikiak Europako gizarterik zaharrenetakoan bilakatzen gaituela. Honen aurrean Eusko Jaurlaritzak erlazio patriarkalak ez birsortzeko proposatutako neurriak eta martxan jarritako politika publikoak berrikusi behar ditu; desegokiak dira erlazio patriarkalak birsortzen baitituzte kasu askotan. Zergatik? Alde batetik elite ekonomikoaren eta erakunde publikoen arteko sinergiak direla eta. Bestetik, erakunde publikoek, gobernuak barne, ez dutelako patriarkatuaren dimentsio estrukturala kontuan hartzen. Kontuan hartu beharko lukete biolentzia zuzena eta materiala elkarrekin doazela, eta biolentzia materialaren eta sinbolikoaren arteko erlazio egiten ez bada oso zaila da gerora biolentzia zuzena biolentzia sinbolikoarekin lotzea.

**Ondorioz, emakumeen biolentzia sinbolikoa eta materiala indartzen duten politika publikoak egiteari uzteko eta horrek emakumeon kontrako biolentzia zuzenaren (erailketak, tortura, bortxaketak) legitimazioan duen eragina eteteko, berriro ere, formazioa eta aditu eta aritu feministekin derrigorrezko elkarlana proposatzen da** (ikus azken atala elkarlan honen nolakotasunaren inguruan).

Azkenik, kapitalismoaz, hortaz, **merkatu libreaz eta merkantilizazioaz egiten den irakurketa ere findu beharko da**, esan dugu: 1998ean eta 2013an etxeko eta zaintza lanek lan ordainduak baino pisu handiagoa hartu zuten Batasun Besteko Denbora Sozialean, eta horrek erakusten du nola krisi garaietan familiak (eta batez ere, emakumeak) diren sistemaren azken koltxoia (Sagastizabal, 2017): handiago baita, denboran neurtuta, etxetik produzitzen diren ondasun eta zerbitzuak merkatutik produzitzen direnak baino. Are gehiago, krisi egoera horietatik kanpo, lana eta formakuntzari eskainitako denbora murriztagoa da emakumeen kasuan, zaintza eta etxeko lanei eskainitakoa baino (gaur egun) eta gizonen kasuan zertxobait handiagoa. Hortaz, ez da egia gizarteak duen aberastasuna merkantilizatutik datorrenik osoki, aberastasuna sortzen duen lanaren erdia (denboran neurtuta) ez dagoelako merkantilizatuta eta horrek are era sakonagoan uztartzen ditu kapitalismoa eta patriarkatua.

Atala amaitu baino lehen, zenbait iruzkin adierazleak, inkesten, datuen eta emaitzen inguruan:

Datuen arabera EAE Europako bederatzigarren herrialde parekideena da (orain dela hiru urte baino lau postu baxuago). Hala ere, jada esan dugu, erabilitako adierazleak ez direla askotan egokiak (ikus Eustatek erabiltzen duen Berdintasun indizea<sup>1</sup> eta nola neurtzen dituen: enplegua, dirua, osasuna, boterea, denbora, parte-hartzea eta ezagutza), baina ezta ere datuak interpretatzeko eta inkestak egiteko erabiltzen diren marko kontzeptualak, hain zuzen ere biolentzia sinbolikoaren mamitzea ez dutelako neurtzen, birsortu egiten dute, batetik, eta, bestetik, biolentzia materialaren eta menderakuntza ekonomikoaren esanahi oso murriztua dute. Hauek dira datu eta inkestetan, orokorrean, ikusten ditugun arazoetako batzuk:

**Etxeko lanetan gizonen parte hartzeak gora egin du, datuon arabera. Guk diogu errutinazko etxeko lanak emakumeek egiten jarraitzen dutela eta lan ez ordaindu horren nukleo gogorraren arduradunak direla.** Adibidez, gizonek labadora jartzen dutela esatean kontuan hartu behar da ez dela berdina arroparen kudeaketa osoa egitea (erosi, zikina dagoena bildu, garbitu, zintzilikatu (edo plantxatu) eta bere tokian jartzea, edo labadora jarri behar duten bakoitzean emakumeari deitzea (telefonoz bada ere), ez dakitelako non dagoen xaboia, edo non zintzilikatu arropa edo nola zintzilikatu (kudeaketa deitu duguna). Ez da berdina parkean umeekin egotea, edo egunero umei ipurdia garbitzea, edo-eta gauero biberioa ematea; ez da berdina adinekoa den eta dependentzia duen amarekin egunero egotea, egunero janaria prestatzea eta behar

---

<sup>1</sup>[http://eu.eustat.eus/elementos/ele0014900/ti\\_Euskal\\_AEko\\_Genero\\_Berdintasunaren\\_Indizeak\\_hobe\\_ra\\_egin\\_du\\_2010eko\\_688\\_puntuetatik\\_2015eko\\_693etara/not0014925\\_e.html](http://eu.eustat.eus/elementos/ele0014900/ti_Euskal_AEko_Genero_Berdintasunaren_Indizeak_hobe_ra_egin_du_2010eko_688_puntuetatik_2015eko_693etara/not0014925_e.html)

dituen medikuekin tratamendua jarri edo aldatzearen inguruko kudeaketa, edo adineko ama medikura astean behin edo hilean behin eramatea.

Datuon arabera, emakumeen merkaturatze handiak azken hamarkadetan berdintasuna handitu du. Guk diogu soldatak gizarte kapitalista batean prestigioa eta autonomia errazten dutenez, emakumeek autonomia handitu dutela zenbait gune eta momentutan, baina **XXI. mendeko neoliberalismoan (XX. mendeko liberalismotik ezberdindu beharrekoa), merkantilizazioak emakumeei eman dakikeen autonomia murriztu da eta ez du jada ongizaterik bermatzen.** Tartean, merkantilizazio horrek prekarizazioa zabaltzen duelako eta patriarkala izaten jarraitzen duelako. Merkantilizazio patriarkalak ez ditu ondorio berdinak XIX. mendeko kapitalismoan edo XXI. mendekoan, gizarteaz gain estatua ere eraldatu delako azken bi mendeetan.

Datu ofizialen interpretazio batzuen arabera, **emakumeek lan ez ordaindu gutxiago egiten dute baina gure iritziz hori ez da guztiz egia.** Emakumeek etxeko lan ez ordaindu gutxiago egiten dute **teknologiak direla eta, oro har, etxeko lanetan ematen den denbora murriztu delako, baina lan ez ordainduaren beste dimentsioa, zaintza lanak, handitu egin dira.**

Datu ofizialen arabera, “emakume langileen gogobetetasuna seme-alabak zaintzen handia da, %60, baita etxeko lanekin ere, %44,9”. Kontuz ibili behar gara datuak sortzeko egiten ditugun galderekin: gauza bat da jendeak erantzuten duena, beste bat ikertzaileak aztertu eta ulertu behar duena erantzun horiek interpretatzerakoan. Galdera bera egin izan bagenu orain dela 100 urte, ziur aski emakumeen %75ak sentitzen zuen gogobetetasuna umeak zaintzen eta %60ak etxean lan egiten, baina **datu horrek ez du harreman patriarkalen neurria eta nolakotasuna erakusten, sistema patriarkalak duen legitimazioa baizik eta sistema horren biolentzia sinbolikoaren funtzionamendu eraginkorra.**

Hortaz, horrelako inkestetan datu garrantzitsuena ez da emakumeen gehiengoaren pozik dagoela baizik eta lehen baino emakume gehiago direla erlazio patriarkalak identifikatzen dituztenak, eta, bestetik, eta aurrekoari estuki lotua, hori eraldatzeko zenbait neurri jarri izan direla azken hamarkadetan (zerbitzu publikoak, erresidentzia publikoak, etab.) orain desagertzen ari direnak.

Bestetik, 2018an zaintzari denbora eskaintzen dioten emakumeak gutxiago dira nahiz eta denbora gehiago eskaini eta gizonen kasuan, gizon gehiagok eskaintzen diote eta denbora gehiagoz. **Nola interpretatu datuok? Kontuan hartzen ez badugu oraintxe aipatutakoa, edukiaren eta jardueraren motaren inguruan (errutinazkoak, errutinazko ludikoak, etab.), datu horiekin ondoriozta genezake genero rola apurtzen ari direla. Baina jardueraren nolakotasuna, denbora banatzeko eta bizitzeko era, eta jardueraren guztien testuinguru ekonomiko eta soziala kontuan hartuta, gure ondorioa da maskulinitate hegemonikoen adaptazio estrategia bat dela.** Zergatik? Ez delako pribilegioen galerarik egon, eta pribilegioen galerarik gabe (gizon izateagatik lor dezakezun kapital ekonomiko, sozial, kultural eta sinbolikoaren galerarik gabe), ez dago eraldaketa politikorik aztertzen ari garen ardatzean, hau da, patriarkatuaren birsortze garaikidean.

**Proposamen zehatza (neurketaz, kuantifikazioaz, ezaugarritzeaz haratago):**

**Zaintza lana aitortzea, ekonomikoki baloratzea eta eskubide iturri bihurtzea.**

Mexiko Hiriko Konstituzioaren 9. Artikulua balizko Euskal Konstituzioan barneratzea eskatzen dugu, zehazki, 9. B atala:

***Zaintzarako Eskubidea: zaintzeko eta zaindua izateko eskubidea. Eskubide hori egoera osasuntsu eta demokratikoan gauzatzeko, erakunde publikoen esku hartzea derrigorrezkoa da.***

Zaintzaren eta lan ez ordainduaren inguruan aurretik aipatutakoa hartu beharko dute kontuan erakundeok.

Bestetik, Mexiko Hiriko Konstituzioaren 4. artikulua oinarri hartuta, hurrengo ere barneratzea eskatzen dugu:

***Misoginia diskriminazioa kontsideratuko da. Hori ekiditeko egin beharreko moldaketak ez egitea (bai erakunde publikoei nola enpresa pribatuei dagokionez), diskriminazioa kontsideratuko da, legea urratuko du eta ondorioz neurri zehatzak hartuko dira.***

### **3. Erlazio patriarkalak estatuan: ongizate erregimen mediterranearra**

Gaur egun EAEko ongizate ereduan, erakunde publikoen papera mugatua da ongizatea sortzerakoan eta gainontzekoa merkatuaren eta lan ez ordainduaren esku, hau da, emakumeen esku, uzten da:

- EAEko emakumeek, lan ez ordaindua (erakunde publikoek bere gain hartzen ez dutena) merkantilizatzeko aukera dute beren klase sozio-ekonomikoaren arabera:

Europa 2020 strategiako adierazleen arabera, EAEko biztanleriaren %15,9a (348.500 pertsona) pobrezia edo gizarte bazterketa arriskuan dago, eta %23,7a EB-28an (Eurostat, 2016). Baina **EAEko ongizatearen oinarrian produktibitate zehatz bat dago, hau da, desoreka sozioekonomikoak arintzeko sisteman baino, lan errentetan oinarri duen ongizate eredia da indarrean.** Merkatuan oinarritzen da ongizatea, hau da, lan indarra saldu behar duzu ongizatea lortzeko (nahiz eta salmenta horrek ez duen ongizatea bermatzen): ondorioz, merkantilizazioa handia da.

- 2014az geroztik EAEko gizarte babeseko gastua ekonomia bera baino motelago hazten ari da, hori dela-eta **gizarte babeseko gastua BPGarekiko proportzioan apaltzen ari da**, nahiz eta pobrezia edo gizarte bazterketa arriskuan dagoen biztanleriaren proportzioa gutxitzen ari den, baina berriro ere, ez erakunde



publikoek desmerkantilizazioa eta ongizatea uztartzen dutelako iparraldeko eredian gertatu izan den bezala, baizik eta merkatuan, hau da, **enpleguan oinarritzen delako ia erabat pobreziaren murrizketa eta ongizatearen handitzea.**

Sistema ekonomiko neoliberalaren ezaugarria, aldiz, prekarizazioa eta muturreko merkantilizazioa da (Harvey, 2007), hortaz, merkatuarekiko mendekotasun neoliberalak ez dakar ongizate indibidual eta kolektiborik (**gizartearen zati txiki batek lor dezake ongizatea merkantilizazio bidez bakarrik**), prekarizazio masibo eta jarraitua baizik (ikusitu dugu emakume pentsionisten, migranteen eta oro har emakumeen soldatak eta kotizazio maila, eta gazteen emantzipazio adina (errenta dela batetik - soldata prekarioak/kotizazio urria - eta etxebizitza garestia, bestetik).

- **Gazteen eta emakumeen emantzipazio faltaren beste arrazoia esan dugu etxebizitza dela, baina etxebizitzaren espekulazio maila erraz mugatu daiteke,** adibide argizat, Alemanian erakunde publikoek egin dutena: batetik, etxebizitzaren bir-munizipalizazioantza abiatu eta, bestetik, langa bat jarri bankuek eman dezaketen kredituari, etxebizitzaren prezioa kontrolatuz: ez da nahikoa, baina bai beharrezkoa). **EAEko erakundeek etxebizitza munizipalizatze eta nazionalizatze aldera, langa bat jarri behar dute.** Langa hori ez jartzearen arrazoia zera da: eragile politikoek elite ekonomiko eta finantzarioekin duten aliantza, batetik, eta, bestetik, Espainiar eredu sozio-politikoarekin dagoen sinergia, ongizate erregimenean bezalaxe.
- **EAEko ongizate estatuko birbanatze mekanismoek (zergak, transferentziak, ...) Europako beste herrialdeetan baino eragin txikiagoa dute:**

Prestazio ekonomikoaren bidez EAEko lan merkatuak sorrarazten duen pobrezia %21ean murriztea lortzen da. Kopuru hori, ordea, %30ekoa da EB-28an, edo %52koa, Danimarkan. Gainera, DSBE-RGIa jasotzen dutenen erdia inguru ez dute pobreziatik irtetzea lortzen, eta DSBE-RGIa eskatzen dutenen %30ak ez du diru-laguntza eskuratzen, pobrezia errealean murgilduta egon arren.

Ongizate maila izaera industrialeko ekonomia produktiboan oinarritu izanak emakumezkoen kalterako agerizko ondorioak izan ditu eta ditu, produktibitatea *male breadwinner* eredian erroturik dagoen/egon den heinean. Horrek espresio garbia dauka, adibidez, **65 urtetik gorako DSBE-RGIko hartzaileen feminizazio-mailan (%76,6)** (Lanbide, 2018, apirila).

1960/70 hamarkadetan hezurdutako patroiaz harago, 2008az geroztiko krisiak EAEko **ekonomia produktiboan sakoneko aldaketak** eragin ditu eta kualifikazio ertaineko enplegu bolumen handia desegin du. Zentzu horretan, euskal gizartearen ongizatea polarizatzen ari da: **baztertu edo prekarioen taldea gero eta definituagoa dago,** eta krisi hasieran baino ongizate maila apalagoa dute (krisi hasieran baino soldata apalagoak). Hau da, gizarteko gutxiengo bat laneku

merkean bihurtu da eta soldata apalak eta prekariedade handia nozitzen du. Eta gutxiengo hori, geroz eta handiagoa da.

Genero osaera argia izateaz gain (emakumezkoen kaltetan), belaunaldi osagai garrantzitsua ere badauka: **gazteek gurasoen ongizate maila eskuratzeko zailtasun estrukturalak** dituzte, eta enplegu publikotik kanpo, zailtasun horiek biderkatzen ari dira. Polarizazio sozioekonomiko berriak marrazten ari dira, hortaz. Eta DSBE-RGI hartzaile diren belaunaldi gazteetan emakumezkoek duten pisua ikusita, argi dago **gazteen artean ematen ari den fenomeno horrek kalte handiagoa eragiten duela emakumezkoen artean gizonezkoen artean baino.**

- **Etorkizunean enpleguaren polarizazioa handitzea aurreikusten dugu.** Alde batetik, robotizazio eta digitalizazioaz egungo enplegu askoren suntsiketa espero daiteke, baina enplegu berria sortzeko aukera ere. **Ildo horretan, kualifikazio handiko enplegua, eta batez ere, inolako kualifikaziorik ez duen enplegua indartuko dela aurreikusten dugu.** Ondorioz, EAEko ongizate eredia lan errentetan soilik errotuta mantenduz gero desoreka sozioekonomikoen hazkundera emango da. Beraz, **gizarte babesa birformulatzeko premia handia da.**
- Desoreka sozioekonomiko horiek osagai patriarkal garrantzitsua dute, **zaintza-lanen behar handia tartean (zahartze demografiko itzelaren ondorioz).** Baina zaintza-lanek nekez eragin dezake emakumezkoen emantzipazio ekonomikoa administrazio publikoaren esku hartzerik gabe. **EAEko erakundeek zaintza lanen prekariedade parametroak aldatu behar dituzte eta zaintza lana publikatuz eta desmerkantilizatuz gain inbertsioa handitu behar dute desfamiliarizazioa eragiteko.**

Hala, egun zahartze demografiko orokorra eta adinekoen zaintza beharrak *baby boom* delako belaunaldiek arintzen dute maila handi batean. Epe ertainean, ordea, **EAE ez dago egungo egoera (bere onura-gabezia guztiekin) erreproduzitzeko oinarri demografikorik.** Eredua, epe luzera, ez da mantenduko, bi zentzutara:

1. *Baby boom*-eko belaunaldiek 65 urteko atalasea gaindituko dute datozen bi hamarkadetan eta belaunaldi gazteagoen berezko presentzia askoz txikiagoa da egun. Hau da, indar exogenorik gabe, zahartze maila izugarria izango da. Dagoeneko, Espainiar estatutik kanpo jaiotako biztanleriari esker EAEko zahartze tasa 1,3 puntu apalagoa da (eta estatutik kanpo jaiotako biztanleria horren artean, zahartze tasa %2,4koa da bakarrik). Nahiz eta etorkin fluxuak handitu etorkizunean eta belaunaldi gazteagoen presentzia demografikoki indartu, **EAEko familia-politikak berpentsatu behar dira jaiotze tasa suspertzeko eta desoreka demografikoa orekatzeko:**

- familia eta seme-alabei bideratutako gizarte babesa oso ahula da EAE (BPGaren %0,7). Europar Batasunean gastu hori %2,4koa da eta estatu guztietan funtzio honetara bideratutako gastua handiagoa da.

- etxebizitzara bideratutako gizarte babes apalak ere norabide berean eragingo du.

2. Euskal gizartean adinekoen zaintza familien bizkarra pean dago, hau da, emakumezkoen bizkarra pean. EAEn 65 urtetik gorako 476.705 pertsona daude, horietatik, soilik %22,5 bakardade egoeran bizi da (INE, 2017). Aipatu dugu, **EAEko adinekoen artean familiarekin edo euren zaintzaz arduratu daitekeen beste pertsonekin bizitzeko joera** oso errotua dago, gainontzeko herrialde mediterraneanarretan bezalaxe, eredu familiarista baitute ongizatea lortzeko oinarrizko zutabe arlo honetan.

Zalantzarik gabe, honek **zerikusi handia dauka adin batetik aurrera emakumezkoen artean ematen den inaktibitate maila handiarekin**: 2017 urtean, etxeko lanetara dedikatzeko inaktibitate egoeran 175.800 pertsona daude, horietatik, 159.300 emakumezkoak dira (INE, 2017). Hots, **etxeko lanen %90,6 emakumezkoen esku dago**. Epe luzera, ordea, belaunaldi ordezkapen traketsa indartuko da, eta, beraz, gizarte babeseko politika berritzaileak abian jarri ezean, emakumeek, bertan nahiz kanpoan jaiotakoak, zaintza lanen zama oso handia hartuko dute bere gain.

Horretarako, **gure proposamena zera da: publikazio prozesu berritzaileak eman behar dira, dezentralizatuak eta (gizarteko beste eremuak desmerkantilizatu arte), ordainduak (gure eredu ideala merkantilizatu gabeko zaintza sareak lirateke: derrigorrezkoak eta txandakakoak). Hala ere, gaur egun, soldatapeko edo ordaindutako zaintza lan horiek merkantilizazio publikoaren bidez egin behar direla uste dugu, horrek bakarrik eragiten baitu desfamiliarizazioa emakume guztientzat eta ez bakarrik klase sozio-ekonomiko batzuentzat.**

**Dezentralizazioari dagokionez, teknologia berrien sozializazioa eta aplikazioa behar da, ez da zertan erresidentzia publiko gehiago eraiki behar, baizik eta pribatuak direnak publikatu eta zerbitzu sozialak etxez-etxeok bilakatu. Berdina osasungintza publikoarekin eta osasun politikekin.** Lehen esan dugu zaintzaren kontzeptua dimentsio anitzekoa dela eta zaintza mota ezberdinak daudela. Ez da berdina gaixoen (eta gaixoen artean ere desberdintasuna oso handia da) behar duten zaintza edo osasuntsu dauden baina dependentzia dutenek behar duten zaintza; edo-eta heldu eta zahar osasuntsuek behar duten zaintza edo umeek behar dutena. **Teknologia berriek etxez-etxeok zaintza publikoa ahalbidetzen dute gaixotasun eta dependentzia kasuetan. Uztartu ditzagun teknologia berriak eta gizartearen formakuntza, zaintza publiko dezentralizatua egiteko. Hiri eta herri handi-ertainetan auzoz-auzo antolatutako zaintza sare publikoak proposatzen ditugu. Gainontzean herri eta eskualde mailakoak.**

Egungo eredu neoliberallean lanorduak gora egiten ari dira eta soldatak, berriz, behera; beraz, merkatuek eskulana izateko eta gizonen lanordu gehiago egiteko, emakumeak etxeko lanetara eta zaintzara bideratzen ari dira berriz, soldatarik gabe. Aurreko kapituluetan ikusi dugu industriak behera egin duela eta zerbitzuek gora, baina sektore horrek industriak baino lanpostu gutxiago sortzen ditu eta produktibitate txikiagokoak (industria zerbitzuak kanpo); ondorioz, indarrean dagoen ereduaren

arabera, langileak soberan daude. Zerbitzuen sektoreak produktibitatea txikiagoa du industriakoak baino, besteak beste ekoizpenaren ikuspegi patriarkala dela eta. Horregatik sailkatzen dituzte EAEko erakunde publikoek eta alderdi politikoek, oro har, gizarte zerbitzuak, emakumeek doan egiten dituztenak barne, gizarte-gastuen multzoan, inbertsio produktiboen multzoan sailkatu ordez. Bestetik, produktibitateak gure gizarte neoliberallean kapitalaren produkzioarekin eta metaketarekin du lotura, ez ongizatearen produkzioarekin. Hortaz, merkantilizazioak aurrera egin du, eta desmerkantilizazioa emakumeen (familien) eta erakunde publikoen esku dagoenez, ongizatea lortzea (kolektiboki kapital sozial, kultural, ekonomiko eta sinbolikoa lortzea) geroz eta zailagoa da, tartean, erakunde publikoen pribatizazioa dela eta (Goikoetxea, 2017b).

**Erakunde publikoen pribatizazioak esan nahi du, EAEko erakunde publikoek ezin dutela desfamiliarizazio handirik eragin,** horrek gastu publikoaren handitzea ekarri beharko luke eta datuek diote arlo guztietan ari dela murrizten gastu publikoa: hezkuntzan, osasungintzan, gizarte babesean eta oro har berdintasunarekin zerikusia duten politika publikoetan. Azkenik, Europako beste herrialdeekin alderatuz, oso datu kaskarrak ditugu, osasunean eta hezkuntzan egiten den gastua/inbertsioa demokratizazio mailarekin lotzen badugu behintzat (ikus III. Kapituloko grafikoak).

EAEEn ematen ari den pribatizazio prozesuaren dimentsio patriarkalaren adibide ezin hobea da jangelekin gertatu dena azken urteetan (ikus I. Kapitulua ondoz). Neoliberalismo patriarkalaren adibide ezin hobea izateaz gain, ongizate erregimen mediterranearen adibide bikaina ere bada. Aldiz, ikerketan ikusi dugu zenbait alderdi politikok arlo publikoan diskriminaziorik ematen ez dela baieztatu dutela, are gehiago, alderdi eta eragile politiko eta sozio-ekonomiko batzuek Martxoaren 8ko greba ez zuten egin, arlo publikoan soldata arrakalarik dagoenik ezeztatuz.

**Gure proposamena, erakunde eta alderdiei, patriarkatua egitura moduan ulertu dezatela da, ez bakarrik estrategia multzo bezala. Haien esku jartzen ditugun ikerketa eta praktika multzoak bereganatu ditzakete, egitate solteen bidez aztertu ordez, arazoa ez baita soldata arrakala eremu horretan, feminizazioa beste arlo horretan, erailketa bat han eta beste bat hemen... arazoa da patriarkatuak menderakuntza sistema eta egitura moduan sortzen dituen biolentzia ezberdinak batera jorratu behar direla, banaka jorratzen direnean diskriminazioaren birsorkuntza gertatzen baita,** menderakuntza sistema orok baititu bere moldatze mekanismoak, hortaz, toki batean bideratzen duzuna, beste toki batean desbideratuko zaizu, menderakuntza sistema honen birsorkuntzak jende askori komeni baitzaio. Patriarkatua inori komeni ez zaiola pentsatzeak (mezu instituzionaletan eta hedabideetan sinestarazi nahi duten bezala) ez du bere birsorkuntza eteten, mantendu egiten du. Hortaz, erakunde publikoek eta alderdiek konfronta dezatela eskatzen diegu: **konfrontazio zehatzik gabe, ez da eraldaketarik egongo.** Ondorioz, “lakra” bat bezala jorratzea patriarkatua fenomeno klimatiko bat edo gaixotasun bat balitz bezala patriarkatua birsortzen duten subjektuak desagerarazteko estrategia bat da, baina menderakuntza sistema oro subjektu zehatzen praktiken bidez mamitzen da.

Hona ekarri ditugu zenbait neurri, identifikatzen ez duten eta erakunde publikoetan ematen den menderakuntza patriarkala ekiditeko:

**Aldundiak/Udaletxeak kudeatzen dituzten zentroyen emakume langileen lan baldintzak hobetu behar dira zaintzarekin lotuta dauden arlo guztietan:** eguneko zentroak, egoitzak, erresidentziak, etab. Eta, **tarifak eguneratu behar dira, zaintzaileen ratioa handitu behar da, kontratazio irizpideak aldatu behar dira eta edozein erakunde publikok hartzen dituen neurrien genero ebaluazioa egin** behar da neurri horien ondorio patriarkalak neurtzeko, eta despatriarkalizazioa eragiten ote duten aztertzeko. Horren barne kokatzen da Aldundien **kontziliazio planen urgentziazko genero ebaluazioa.**

**Administrazio publikoan,** guztiok dakigu ordainsari altuenak guztiz maskulinizatuta daudela, eta emakumeen behin-behinekotasuna gizonetzkoena baino handiagoa dela. **Osakidetzan kontziliazio neurri eraginkorrik ez da garatu** eta jarritako neurriek lana uztea dakarte, ez baitago malgutasunik. **Irakaskuntza publikoan ere emakumeak nagusi dira soldatarik baxuenak dituzten eremuetan** (heziketa berezia, sukaldea eta garbitasuna, haur-eskolak...). **Euskal Administrazio guztiek dituzte azpikontratak,** patriarkatu neoliberalaren teknologia garbia, baina ez dugu arazorik ikusten soldata duinak bermatzeko erakunde publikoetan. Eta eskumenik ez dugula dioten alderdiek burujabetzaren alde antolatzen ez diren alderdi berdinak baldin badira, orduan, mezua argia da: des-demokratizazio patriarkalaren eragileak dira.

**Pribatizazioak langileen eta zehazki emakumeen ongizatea murrizten du,** datuak eman ditugu (hori ikusteko zailtasunak dituzten eragile eta alderdientzat), hortaz, **gastu sozialean egin diren murrizketekin amaitu behar da, eta horrekin amaitzeko bide bat fiskalitatea aldatzea eta populazioarena ez den zorra ordaintzeari uztea da.** Loturarik ikusten ez dutenek zerbitzu publikoen pribatizazioaren eta patriarkatuaren indartzearen artean menderakuntza hori birsortzeaz gain ongizate kolektiboaren eta demokraziaren aurkako eragile moduan identifikatzen ditugu. **Emakumeek ezin dituzte onartu pribatizazio patriarkala aurrera daramaten horiek demokraziaren aldeko eragile gisa agertzea.**

Ikusi eta aztertutako datuek eta egindako analisisiek argi uzten dute EAEko ongizate erregimena mediterraneanra dela, hau da, sexistena den eredian barneratzen dela, nahiz eta eredu kontserbadoreen eta liberalen ezaugarriak ere barneratu.

Proiektu honetan ikertutako patriarkatu liberalaren dimentsioek EAE des-demokratizazio prozesu batean dagoela erakutsi dute. Baliabide publiko gutxiago erabiltzen dira publikoaren eta, zehazki, emakumeen ongizaterako, hortaz, kapitala dutenek bakarrik lortu ahal izango dute ongizate sistematikoa, ongizate erregimen liberaletan gertatzen den moduan, eta kapitalik (bere forma ezberdinetan) ez dutenak pobreziara, bazterketara edo prekarioen klase sozial (geroz eta handiago) horren parte izatera igaroko dira. Horrek erakusten du, halaber, kapitalismo globalak eta demokraziaren pribatizazioak askoz eragin handiagoa duela emakumeengan gizonengan baino, ez soilik Europan, baizik eta mundu osoan (Orozco, 2014, Cabnal, 2010). Zergatik? Kapitalismo globala ez delako bakarrik neoliberalak, patriarkala ere badelako (arrazista eta kolonialista izateaz gain).

Horregatik, eta kapitalen arteko korrelazioen analisitik, hain zuzen ere, hurrengoa ezeztatu nahi dugu. Egungo sistema neoliberaletan ez dira orain dela 40 urte ematen ziren dinamikak errepikatzen merkantilizazioari eta familiarizazioari dagokionez:

**Desfamiliarizazioak patriarkalizazioa mugatzen du, baina desfamiliarizazioa erakunde publikoetatik egiten denean (ez merkatuaren bidez).** Hortaz, geroz eta “emakumeen merkantilizazio handiagoak haien familiarizazioa txikiagotzen du” formulak ez du funtzionatzen XXI. mendean. Zergatik? Ematen ari den merkantilizazioa, neoliberala izateaz gain (prekarioa), patriarkala delako (emakumeen subordinazioa handitzen duelako gizonetikiko).

Demokratizazioak aurrera egin ahala, geroz eta herritar gehiagok gobernatu beharko lukete bere sistema politiko eta sozio-ekonomikoa. **Horretarako, herritarrak era masibo eta estrukturalen botere egin behar dira, eta gaur egun teknika eta instituzio publiko diziplinario eta biopolitikoaren bitartez egiten da hori (adibidez hezkuntza eta osasungintza publikoa, zerbitzu publikoak, zaintza publikoa, ikerketa eta ezagutza publikoa sortzeko sistema, etab.).** Mekanismo eta instituzio horiek herritarrak domestikatzen dituzte, baina aldi berean gaitasuna ematen diete ahalik eta modurik berdinean eskura ditzaten beren buruak eta beren herria gobernatzeko baliabideak eta aukerak. **Euskal demokratizazioaz aritzeak ez du euskal paradisuz aritzea esan nahi, baizik eta egungo (existitzen den) euskal gizartea autogobernurako boteretuko duten botere teknologiez aritzea, eta beraz, menderatze eta ahalduntze mekanismoez eta horien arteko eta aurkako borrokaz aritzea.** Demokrasiaren teoriak aintzat hartu behar du nola zabaltzen eta hedatzen den esparru publikoa (eta egitura publikoak) herritarren artean, eta zelako ondorioak dakartzan horrek guztiak biztanleria osatzen duten gorputzetatik eta talde sozio-politiko ezberdinetatik igarotzen denean. **Kapital ekonomiko, kultural eta sinbolikoaren produkzioan eta birbanaketan datza ongizatea, eta hori ezin dute nazioek (komunitateek) egin publikoki egituratuta ez baldin badaude; ongizatearen, prestigioaren eta autoritatearen produkzioa eta banaketa sistematikoa eta masiboa egitura publikoen bidez egiten baita gaur egun.**

#### **4. Erlazio patriarkalak eremu sozio-politikoan**

Esan dugu patriarkatuaren birsortze mekanismoak interesatzen zitzaizkigula. Eta hori da azaldu duguna: emakumeak txiki, zikin, irrazional, errudun, ziurgabe, inpartzial, ezgai, etab. sentiarazten dizkioten egitura sozial, ekonomiko, instituzional eta politikoak objektibatuak daude (familia barne). Egitura objektibatuak (erakundetutako estrategiak) egitateak sortzen dituzte, hala nola, “emakumeak” (bir)sortzen dituzte. Hortaz, egitura horiek (familiaratik hasi eta produktu eta praktika kultural, sozial, ekonomiko eta politiko ia guztiek) sortzen dituzten emakumeak, “emakume” izateko behar ditugun baldintzak ere birsortzen dituzte (ikus II. Kapituluko taula dikotomikoa). Egitura eta botere erlazio objektibatu horiek isla dute emakumeek haien burua epaitzean/sentitzean/bizitzean dituzten diskurtso eta esperientziekin, hori baita erreproduzio sozialaren muina eta oinarria: **kanpo egiturak, mundua era materialean antolatzen dituzten egiturak emakumeek mundu hori ikusteko, atzemateko, ulertzeko eta sentitzeko eran islatzen direnean gertatzen da erreproduzio soziala. Horregatik hitz egin dugu**

**patriarkatuaren birsortzeaz, eta ez patriarkatuaren kausa-ondorioei buruz, patriarkatua aldatu egiten delako, eta interesatzen zaiguna ez da nola hasi zen, baizik eta nola mantentzen den, mendez mende, herrialdez herrialde.**

Erljio monoteistak edo kapitalismoa aztertzean bezalaxe, interesgarriena guretzako ez da non, noiz eta nola hasi ziren, baizik eta nola ber-armatzen diren mendez mende botere egitura sistemiko bezala irauteko. Patriarkatuak, erlijio monoteistek eta kapitalismoak baino askoz luzeagoz iraun du, hortaz, galdera ez da nola hasi zen baizik eta nola mantentzen den, nola birsortzen den.

Barne eraldaketa egiten ari diren alderdi, antolakunde, hedabide, mugimendu eta sindikatuek ondo dakite egiturak aldatu behar direla despatriarkalizazio prozesuak abian jartzeko eta, horretarako, emakumeen presentzia gain, marko teoriko eta praktika feministak barneratzea ezinbestekoa dela, **feministen presentzia eta erabakimena zabaldu eta irmotu ezean ezin baita aldaketa integralik egin; II.** Kapituluaren ikusi baitugu, patriarkatuaren birsortze mekanismoen artean diskurtsoa dela oinarritzat hartzen dena, baina diskurtsoa ez da enuntziatuen multzoa, praktika bat baizik, mundua bizitzeko, sentitzeko, ikusteko, ulertzeko eta artikulatzeko filtro gorpuztua.

Praktikak eraldatzeaz ari garenean, oso gauza zehatzetaz ari gara.

Maite Asensio, Berria, Gizarte Saileko koordinatzailea

Nik azkenaldian dezente esan det, neretzat gure lanean duda egitea dela kasi-kasi hautu politiko bat. Bilera batean egotea eta esatea: “Ba nik zalantzak dauzkat gai honen inguruan...”. Eta gizonen zaudenen inguratua eta gizon guztiek hitz egiten dutenean irmotasun handiz eta segurtasun handiz beren gaien inguruan, ba zalantza egitea kasi ekintza iraultzaile bat da. Eta nik egiten dut oso kontzienteki eta egiten dut oso politikoki ere bai, baina neurri batean horrek ahulago bilakatzen nau besteen aurrean.

Interesgarria iruditu zaigu Maite Asensioaren ideia, hau da, zalantzaren hautua politikoki iraultzailea izan daitekeela. Eta azpimarragarria da, **biolentzia sinbolikoaren sozializazioan zalantza-eza gizonak gizon egiten dituen ezaugarrietako bat delako (ikus II. Kapituluak) eta zalantza, aldiz, emakumeak emakume egiten dituenak. Pilar Kaltzadak berdina dio, zalantza eza botere androzentrikoarekin lotzen du eta eraldaketa aukerarekin. Azpian dagoen ideia interesgarria da aukera ematen baitu gizonen kapital sinbolikoa dena: zalantza-eza, eta emakumeen biolentzia sinbolikoa: zalantza konstantea, iraultzeko. Hau da, **gizarte patriarkalak emakumeei atxikitako ezaugarriak esanahia aldatu eta biolentzia sinbolikoa izatetik kapital sinboliko bilakatzea: zalantza gaitzesgarria izatetik, iraultzailea edo eraldatzailea kontsideratzea.****

Esan dugu, parekidetasuna ezinbestekoa da kapitalen berdintasuna emateko, baina ez da nahikoa. **Gizonen eta emakumeen arteko berdintasunak, gainera, ez du kapital ekonomiko eta kulturalaren berdinketa bakarrik eskatzen, kapital sozial eta sinbolikoarena ere. Eta kapital horien berdinketak ezin du diru-sarreraren berdinketarako erabiltzen den mekanismo eta metodologia jarraitu. Berdintasun ekonomikoak berdintasuna eskatzen du lan ordainduan eta ez ordainduan, baina lan**

**ez ordainduan berdintasuna emateko ongizate erregimena, alegia, erakunde publikoak aldatu behar dira, ez soilik sistema produktibo eta ekonomiko patriarkala, eta hori guztia gerta dadin, gizonen kapital sinboliko eta soziala mugatu behar da kapital horien eraldaketaren bidez eta ez kapital horiek zatituz, edo banatuz, soldatarekin edo diruarekin egin daitekeen moduan. Oraingo sistema patriarkalean gizonen kapital sinbolikoa emakumeen biolentzia sinbolikoa da,** beraz, ez da gizonek hiru sagar dituztela eta emakumeek bat, eta gizonek sagar bat eman behar dietela emakumeei, edo-eta gizonek eskubide batzuk dituztela eta emakumeei zabaldu behar zaizkiela, baizik eta gizon-emakume kategoriak deseraiki behar direla (nola deseraiki? Ikus Walby, 1998; Haraway, 1991, Spivak, 1988, Orozco, 2014; Goikoetxea, 2015). **Eta kategorien desegite horrek kapitalen berdinketa eskatzen du baina logika performatibo-materialistaren bidez (ikerketa osoan zehar azaldu dugun moduan).** Kapital sinbolikoak eta sozialak ez dute kapital ekonomikoaren funtzionamendua, barne logika eta diskrezio maila (matematikan eta fisikan, funtzio bat, aldagai bat edo sistema bat diskretoak kontsideratzen dira, sistema jarraituei kontrajarriz zatikizuna era finituan zatitu badaiteke). Hau da, gizon eta emakumeen arteko diferentzia kapitalen diferentzia dela esatean (Goikoetxea, 2017a), esan nahi dugu gizonak ez direla emakumeekiko diferenteak baizik eta gizonek emakumeak menderatzen dituztela. Pobreak eta aberatsak (edo kapitalistak eta langileak) ez dira diferenteak, ez dira ospatu beharreko diferentziak, baizik eta neutralizatu beharreko menderakuntzak (Wittig, 2017), eta **horrek, kategoria horien deseraikitzea eskatzen du praktika (diskurtsibo) eta baldintza material zehatzen bidez.**

Zentzu horretan, eta datuak aztertu eta gero, ez dirudi gizon kategorია gehiegi deseraiki denik, ez behintzat emakume kategoriak izan duen eraldaketa bezalakoa. Gizon kategoría, eta, beraz, maskulinitatearen eraikuntza aldatu da, eta ikusi dugu geroz eta gizon gehiagok zaintzen dituztela beren seme-alabak, nahiz eta oso gutxi handitu duten haiei eskainitako denbora, baina maskulinoa edo gizona izatearen eraikuntza horretan umeen zaintza sartzeak ez die pribilegiorik kendu klase moduan (tartean ludikoa den zaintza egiten baitute oro har), **hortaz, ez da kategorien arteko menderakuntza maila era estrukturalen aldatu, eta aldatu den hori emakumeek haiei egokitutako lan ez ordainduak egiteari utzi diotelako izan da.**

## **DESPATRIARKALIZAZIO PROZESUA**

Despatriarkalizazio prozesua martxan jartzeko proposamen ezberdinak eman ditugu ikerketa honetan aztertutako patriarkatuaren dimentsio bakoitzean: lan ordainduan, lan ez ordainduan, estatuaren ongizate erregimenean eta eremu sozio-politikoko hainbat arlotan, zehazki alderdiei, sindikatuei, hedabideei eta herri mugimenduei dagokionez. Azken horiekin gainera, despatriarkalizazio prozesuaz aritu gara eta estrategia ezberdinak jarri dituzte mahai gainean (zehazki IV. Kapituluari). Bi ardatz dira nabarmendu beharrekoak: derrigorrezko formazioa, konfrontazioa/erresistentzia eta gune feminista mixto eta autonomoen aliantza ezberdinak sortzeko estrategiak.

**Formazioari dagokionez, esan dugu, derrigorrezkoa ez bada ez duela aldaketa estrukturalik ekartzen,** zerbaitegatik da hezkuntza derrigorrezkoa. Erresistentzien



inguruan ere esan dugu, ezberdinak dira, implizituak, esplizituak, barnetik datozenak, kanpotik, goitik eta behetik. **Hortaz, konfrontazioa ere erresistentzien araberakoa izango da,** hau da, erresistentzia jarraiak, antolatuak eta antolatugabeak, egiturazkoak, estrategikoak, eta jakina, legalak, formalak eta informalak izan daitezkeenez, konfrontazioa ere halakoa izan beharko du. Baina **erresistentzia horiekiko jarrera eta konfrontazio mota tokian-tokikoa izan behar du eta eremu bakoitzean dauden emakumeek definitu eta egikaritu behar dituzte estrategia horiek guztiak. Hori dela eta, gune mixto eta autonomoan dabilten feministen arteko aliantzak ezinbestekotzat jotzen dira despatriarkalizazio prozesua zabaltzeko: oso kasu gutxitan balio baitu despatriarkalizazio estrategia berberak toki eta eremu desberdinetarako.**

Bi proposamen zehatzekin amaituko dugu. Batak dimentsio diskurtsiboari egiten dio kasu, besteak eremu instituzionalari eta egitura politikoari.

## **Patriarkatuaren dimentsio epistemologikoa**

Patriarkatuaren dimentsio epistemologikoa menderakuntza sistema horren ikerketa, neurketa eta azterketari dagokio, hau da, patriarkatuaren ezagutzari.

Patriarkatua ezagutzeko eremu diskurtsibo bat sortu behar da, sistema kontzeptual bat, gutxienez, dimentsio guztiak ikertu, neurtu eta uztartuko dituen. Neurketak egiteko eta despatriarkalizazio mailak identifikatu eta alderatu ahal izateko, sei dimentsioak hartu beharko lirake kontuan: hemen aztertutako lau dimentsioak gehi gizonen indarkeria zuzena eta sexualitatea, batetik, eta, bestetik, dimentsio bakoitzaren azpiatalak, adibidez, lan ordainduaren azpiatal guztiak (landunak, langabetuak, soldadak, errentak, interseksionalitatea arrazaren, generoaren eta adinaren arabera, propietateak, kontratu motak, etab.) beren artean duten eragina aztertu; berdina lan ez ordainduarekin (lanaren kategorizazioa, lan motak, errutinazkoak, ludikoak, aldiberekotasuna, etab.) eta aurrekoekin duten harremana argitu; estatu aparatuen dimentsio guztiak (legeak, segurtasun indarrak, justizia aparatua, exekutiboa, legegilea, politika publikoen eta aurrekontuen eraketa, batzorde eta kontseiluena, hezkuntzako eta osasungintzako langileen segregazioa, zerbitzu publikoak, kantitatea eta nolakotasuna, eta administrazioaren praktikak eta diskurtsoak) eta horiek biolentzia sinbolikoarekin duten lotura; biolentzia sinbolikoaren ardatz guztiak (kategorizazio negatiboak eta positiboak, subjektuen eraketa kategorizazioaren bidez, sexualitate patriarkalaren eraketa, gorputzaren esperientzia eta pertzepzio ezberdinak, heteronormatiboak eta queerak, identitate materialen eraldaketa diskurtsiborako mekanismo eta estrategiak, plazeraren, autoritatearen eta duintasunaren praktika eta kontzeptualizazio normatiboak eta periferikoak, prestigioaren eraikuntza material eta sinbolikoaren uztartzea); eta, azkenik, eremu sozio-kultural-politikoa, hau da, artea eta kulturaren zentzu hertsitik eremu sozio-publikora (kaleak, gauak, jaiak, produktu eta esperientzia kultural formalak eta informalak, kulturaren produkzio motak, komunikazioaren eta teknologiaren dimentsio ezberdinek sortzen dituzten menderakuntza anitzak, sare sozialek sortzen dituzten lurraldetasun berriak, lurraldetasun horien okupazio patriarkala gizonen aldetik, gizonen egiten duten emakumeen omisio sistematikoa kulturako eta zientzako eremu guztietan, etab.).

**Makroak eta mikroak diren indize eta adierazle sortak osatu behar dira patriarkatuaren dimentsio eta azpiatal bakoitzeko datuak eta azterketak uztartzeko eta emaitza edo ikuspuntu osoago eta sistematikoagoa lortzeko.** Horretarako, esan dugu, **lan ez ordaindua neurtzeko falta diren adierazleak gehitu behar dira,** baina baita **eremu diskurtsibo berriak garatu** orain arte ikusten ez ziren eta behar bada berriak diren XXI. mendeko patriarkatuaren birsortze zirkuitoak identifikatu ahal izateko. **Biolentzia sinboliko ezberdinen sistema kontzeptuala aztertu behar da, biolentzia sinbolikoaren eta zuzenaren arteko lotura sistematizatu behar da, eta lan ordainduarekin eta lan ez ordainduarekin uztartu.** Biolentzia sinbolikotik biolentzia zuzenera doan bidean baitaude lan ordaindua eta ez ordaindua eta, jakina, kultura eta egitura normatibo publikoen bidezko sozializazioa. Bestetik, eragin sakona izan ohi du herrialde batek duen ehun soziala, hortaz, gizartearen antolaketa maila eta mota, gizartearen parte hartzea antolakunde ezberdinetan eta gizarte horren mobilizazio gaitasuna eta demokratizazio maila kontuan hartu behar dira patriarkatuaren neurketa fina izan dadin, eta egitura ezberdinak, hau da, ekonomikoa, teknologikoa, instituzionala, soziala, politikoa eta kulturala (des)demokratizazio patriarkalean duten eragina. Horrek guztiak ahalbidetuko digu gerora Europako herrialde ezberdinen arteko alderaketa mikroa egitea, eta nazioarteko alderaketa eta ezaugarritze makroagoa.

## **Estatugintza konsoziatibo federal feminista**

Amaitzeko, hemen luze garatu ezin dugun proposamen bat ekarri nahi dugu kontuan hartua izan dadin eta elkarlanean garatzeko asmoarekin. Zertzelada batzuk emango ditugu. Lehenik eta behin, euskal estatu ez patriarkal bat eraikitzea ezinbestekoa da geure buruak, gorputzak eta herria era demokratikoan gobernatu ahal izateko. Hala ere, “Estatu” hitzarekin esan nahi duguna ulertzeko, gure Estatu teoria estrategiko erlazionala irakurri behar da (Goikoetxea, 2017a, 2017b; Jessop 2000, 2008; Poulantzas 2014), gure proposamen desberdinak norberak buruan duen kontzeptu eta teoriatik egin ez dezan; gure proposamena onartu, kritikatu edo ezeztatzeko, esan nahi duguna ulertu behar baita lehenik.

Estatugintza federala proposatzen dugu, subsidiaritate politikoan oinarrituta eta konsoziazionismo feministaren metodologia jarraituz antolatuko dena. Hemen aurkeztutakoa, gure egitura politikoen despatriarkalizazioa bihar bertan abiatzeko proposamena da, abiapuntua beraz, ez helmuga:

### **(1) Estatu federal ez patriarkala:**

- a. **boterea, eta beraz, kapitalen produkzioa eta banaketa lurraldeka konstituzionalizatuko da.**
- b. Lurralde bakoitzaren barruan, **subsidiaritate politikoa aplikatuko da, erakunde txikiak boteretuz, haien eskumenak handituz herritarrengandik gertuen dauden guneetara: auzo sindikatu eta antolakundeak behar dira horretarako, udalen azpitik gobernu maila berri bat barneratuz, herritarren antolakuntza auzoetatik egitea ezinbestekoa baita.**

- c. **Udalek eskumen eta finantzazio gehiago** edukiko dute herritarrengandik egun gertuen dauden erakundeak direlako. Gizonak, boterea eta kapitala pilatzen diren guneetan gehiengo dira, hortaz, botereguneetatik urrunen dauden eta herritarrengandik gertuen dauden gune horiek, adibidez, **auzo elkarteak eta antolakunde sektorialak, beren eskumena eta erabakimena konstituzionalki handitu beharko dute**, demokrazia parte-hartzaile antipatriarkala egituratzeko eta mamitzeko.

## (2) Zaintza lana eta lan mota ororen antolaketa:

- a. **Jaurlaritzak eta Aldundiek haien eskumenak ber-antolatuko** dituzte ongizatea, eta, beraz, produkzioa, aberastasuna eta zaintza konstituzionalki, geografikoki eta instituzionalki banatua egon dadin.
- b. **Gainbalioa ez zaio soilik produktu zehatz batzuei atxikiko** orain arteko irizpideak jarraituz (lan indarraren prezioa ezingo dute gizon talde batzuk ezarri orain bezala), baizik eta egindako lana (ordaindua eta ez ordaindua) era berean banatuko da haien egiturazko eraldaketa lortu arte: lan ordainduak ez du inoiz lan ez ordaindua gaindituko, ez denboran ezta balioan ere eta banakako guztiek lan ordaindu eta ez ordaindu antzekoa egingo dute (ezin da lan ordainduan emandako denbora lan ez ordaindutik kendu) hauen arteko zatiketa desagertu arte desmerkantilizazio eta desfamiliarizazioaren bidez.
- c. **Zaintza derrigorrezkoa eta txandakakoa izango da**, guztiok zainduko dugu eta erakunde publikoek bizitza osoan zehar behar dugun zaintza eta tratamendu espezifikoa bermatu beharko dituzte.
- d. **Proposatutako sistema horrek berrikuspena eta ebaluaketa jarraia beharko du**, ez dadin merkantilizazioa izan kapital sozial, ekonomiko eta sinbolikoaren iturri, eta lan desberdinen kategorizazioa aldatze aldera nahiz lan horiek sortzen dituzten kapital ezberdinen banaketa bidezkoagoa ziurtatze aldera. Hori da epe-ertainera merkantilizazioa mugatu eta, epe-luzera, neutralizatzeko bidea.
- e. Hortaz, **konstituzio federal eta lege organikoek ez dute soilik herrialdeen eskumen finantzario, ekonomiko, politiko eta instituzionala kontuan hartuko** baizik eta lanaren eta beraz kapital ezberdinen (ezagutza, aberastasuna, autoritatea eta osasuna barne) produkzioa eta birbanaketa.
- f. **Horrek politika publikoak egiteko era aldatzera eramán beharko luke, subsidiariedade politikoa jarraituz, behetik gora erabakiko liratekelako orain goitik behera eta gizon gutxi batzuek erabakitzen dutena.**
- g. Azkenik, **erabaki horiek deszentralizatuak baino koordinatuak izango dira, demokraziaren arerioa den kapitalismo finantzario, neoliberal eta patriarkala deszentralizatu delako behealdean, eta hertsiki koordinatu goian** (korporazio eta monopolioen eskutik).

## (3) Konsoziazionismo feminista:

- a. **Erabakigune oro parekidea izango da.** Erabakigune politiko eta erakundetu guztietan gizon bakoitzeko emakume bat egongo da, despatriarkalizazio prozesuak abiadura hartu arte.

- b. **Zuzendaritza oro parekidea izango da. Gobernuko sail guztiek sailburu bikoitza izango dute** (emakumea eta gizona), eta kasuan kasu, **batzorde hirukoitz/anizkoitz lotesleak egongo dira** (adin, jatorri, aniztasun sexual, funtzional eta beste ardatz batzuk kontuan hartuz, eremuaren arabera, tartean, euskaldunen presentzia eta erabakimena ziurtatuko duten mekanismo lotesleak) demokrazia bermatze aldera.
- c. **Erakunde guztien ordezkaritza bikoitza izango da (gutxienez), hortaz, lehendakaritza beti izango da bikoitza.** Horrek lagunduko du, gerora, parte hartze politiko ezberdinen nolakotasuna aldatzen, esan baitugu kantitatearekin soilik ez duela balio, hau da, ez da nahikoa emakumeen presentzia baizik eta joko erregela (espazio, gune, baliabide, xede, arau, legedi, konstituzio) feministak martxan jartzea. Horretarako, eredu desberdinak daude ardatz bakoitzerako, tartean Kurdistaneko eredu edo Belgikakoa.

#### **(4) Beto eskubidea emakumeen gune autonomo eta mixtoetarako:**

- a. Despatriarkalizazio prozesuak abiadura hartzeko, eta estatugintza federal feministara ailegatzeko (inoiz amaitzen ez den prozesu bat da estatugintza, ez egoera estatiko bat), hau da, demokratikoa izango den sistema politiko bat eraikitze bidean, **beto eskubideak aurreikusi behar dira. Orain gizonak, oro har, eta patronalak zehazki, duten beto eskubidea demokratizatuko da,** emakumei eta langilei emanez (ikus sindikalgintzaren inguruan esan duguna).
- b. **Horretarako emakumeen gune ez mixtoak sortuko dira elkarte eta antolakunde mixto guztietan:** batetik, alderdi, sindikatu, eskola, unibertsitate, lantoki eta elkarte publiko eta pribatuetan, bestetik, epe-ertainera publikatu eta/edo kooperatibizatu beharko den **egungo eremu ekonomiko pribatuan. Adibidez: 5-10 enplegatu baino gehiagoko enpresa orok sortu beharko ditu horrelako gune ez mixtoak.**
- c. **Egungo legebiltzar liberal eta patriarkala iraultzeko helburuarekin, legebiltzar ez mixtoa osatzea proposatzen da, behin behinekoa, eta legebiltzar mixtoaren (egun dugunaren) barruan mixtoak ez diren batzorde ezberdinak** egiten diren lege eta politika publikoen inguruko erabakimena berreskuratu dezaten emakumeek.
- d. **Legebiltzar eta batzar berriak sortzea legeak proposatzeko: lehen gobernu mailan, langilez osatutako auzo elkarte eta auzo sindikatuen legebiltzar eta batzarrak, oinarrian, eta gero eskala ezberdinetan antolatutako lurralde (lege) biltzarrak (auzoka, udalerrika, eskualdeka, lurraldeka, etab.) emakumeen betoa bermatuz eskala eta maila guztietan.**

Hori egin ezean emakumeek ezingo dute klase moduan gobernatu, ezingo dute beren burua, beren gorputz indibidual eta kolektiboa eta beren herria gobernatu, eta bere burua gobernatu ezin duen herria ezin da demokrazia bat izan.

